

Hodnotíme programové prohlášení třetí vlády Andreje Babiše

27. PROSINCE 2025 – Nová vláda Andreje Babiše byla jmenována v prosinci 2025 a chystá se požádat o důvěru Poslanecké sněmovny s programovým prohlášením čítajícím osmnáct kapitol od veřejných financí po digitalizaci. V tomto sborníku Institutu liberálních studií, který jsme nejprve publikovali postupně jako články na webu, se naši analytici a spolupracovníci dívají na jednotlivé kapitoly dle své expertizy a hodnotí programové prohlášení z pohledu klasického liberalismu.

Institut liberálních studií má čtyři hlavní cíle:

- svoboda jednotlivce
- vláda s omezenými pravomocemi
- volný trh
- mír

Díváme se, jak se vláda ANO, SPD a Motoristů sobě těmto cílům přiblíží, nebo jak se od nich vzdálí.

Kolektiv autorů Institutu liberálních studií

Martin Pánek (ed.), Jana Galvis,
Jonáš Kurus, Natálie Bret, Filip
Blaha, Teodor Kuběna, Karol
Jakubčák, Tereza Urzová,
Jaroslav Filingier, Jan Mošovský,
Luboš Vaindl

Institut liberálních studií

Český nezávislý think-tank
založený v červenci 2020,
navazující na tradice českého
liberálního myšlení.

Svoboda jednotlivce, volný trh,
malý stát a mír.

Obsah

1. Preambule a zásadní priority vlády	2
2. Finance a hospodaření státu.....	4
3. Vnitřní bezpečnost a veřejná správa	7
4. Obranná politika a Armáda České republiky	10
5. Zahraniční politika.....	13
6. Právo a spravedlnost.....	17
7. Hospodářství, průmysl a energetika.....	22
8. Doprava.....	24
9. Vzdělávání.....	28
10. Sociální politika a zaměstnanost.....	31
11. Zdravotnictví	36
12. Zemědělství.....	39
13. Životní prostředí	42
14. Kultura.....	44
15. Bydlení a regionální rozvoj.....	46
16. Sport, prevence a zdraví.....	49
17. Věda, výzkum a inovace.....	51
18. Digitalizace	54
Hlavní rozpory programového prohlášení.....	56

1. Preambule a zásadní priority vlády

Martin Pánek

Formující se vláda Andreje Babiše představila programové prohlášení. Analytici Institutu liberálních studií jej po kapitolách zhodnotí a okomentují v sérii článků, jež bude – tak jako před čtyřmi lety – postupně vycházet na našem webu.

Nejprve však pár slov ke vznikající vládě. I když neděláme průzkum, kdo dal hlas které straně, můžeme asi s jistotou říct, že náklonnost našich analytiků k vládě Andreje Babiše bude menší než k odcházející vládě Petra Fialy – a to jsme vládu Petra Fialy kritizovali, kdykoliv si to zasloužila. Premiér Fiala dokonce vyhrál bludný balvan ekonomie.

Předkládané komentáře k jednotlivým kapitolám budou odrážet osobní stanoviska autorů a je dost dobře možné, že autoři jednotlivých kapitol by spolu nesouhlasili. Na mě osobně připadlo okomentovat preambuli, která se hemží vzletnými ideály a nic moc konkrétního se v ní volič nedozví, natož aby mohl nesouhlasit. Předkládané programové prohlášení je o třetinu kratší, než jaké sepala před čtyřmi lety Fialova vláda. Vláda Andreje Babiše si vytýčila tyto „hlavní strategické směry“: (i) levnější energie a energetická bezpečnost, (ii) zdravá země a dostupné zdravotnictví, (iii) bydlení jako veřejný zájem, (iv) spravedlivé důchody a funkční sociální systém, (v) bezpečná země a ochrana občanů. Krásně se to poslouchá, kdo by tomu odporoval?

Đábel je ukrytý v tom, jak toho vláda chce dosáhnout. Politická řešení jsou efektivní a neefektivní. Účinná a neúčinná. Legální a nelegální. S širokou podporou a rozdělující. V souladu s našimi spojenci a izolacionistická. Pokusíme se dát čtenáři základní přehled o tom, jak vidíme jednotlivé kapitoly z hlediska klasického liberalismu. Slovníkem nové vlády jsou našimi hlavními strategickými směry: (i) malý stát s omezenými pravomocemi a vládou práva, (ii) osobní svoboda, (iii) volný trh, (iv) mír.

V preambuli vidíme hned jednu věc, která našim cílům odporuje. „Vláda [...] [p]rosadí přísnou a důslednou politiku nulové tolerance k nelegální migraci,“ praví se v textu. Nelegální migrace je široký pojem a snad i poslanci vznikající vládní koalice by souhlasili, že je rozdíl, pokud někdo o pár dní překročí platnost svého víza, nebo pokud organizuje migraci zločinných gangů. Jsme dlouhodobého názoru, že migrační politika by měla být zliberalizována mj. pro studenty nebo pro migrující pracovníky a že naprostá většina migrace (pokud někdo není nebezpečný zločinec) by měla být legální.

Jako další body pro komentář preambule jsem si vypíchl: „Vláda zajistí [...] dostatek míst ve školkách“. Pokud to chce vláda splnit, bude mít čtyři roky na to, aby umožnila rychlejší výstavbu školek, která trvá více než pět let. Podrobnější komentář bude v příslušné kapitole.

„Školství musí být bezplatné, dostupné pro všechny, kvalitní a bezpečné.“ Někdo by mohl tvrdit, že tato věta je vnitřně rozporná. A ten někdo budeme my.

„Vláda bude tato opatření financovat z úspor na provozu státu, z efektivnější správy daní, potírání šedé ekonomiky a podpory dlouhodobého hospodářského růstu.“

Babiš již ohlásil EET 2: Electric Boogaloo (připomeňme, že EET 1 fakticky zrušila právě předchozí Babišova vláda, když ho pozastavila až za termín sněmovních voleb). Stále čekáme na ty slibované desítky miliard, které díky němu premiér Babiš dokáže sehnat. V nové verzi je to dokonce bilion Kč.

Závěrem tohoto úvodního komentáře bych rád poznamenal, že nastupující vláda pokračuje v globálním trendu hrubnutí politiky (sledovat statusy např. Petra Macinky, Filipa Turka nebo Jindřicha Rajchla na Facebooku je záležitost pouze pro otrlé) a kulturních válek namísto ideové politiky. Jsem osobně velmi zvědavý, jak se Andreji Babišovi podaří držet pohromadě vládu, která stojí na politických nováčcích, kteří si politiku představují jako Hurvínek válku.

Zajímavým milníkem bude překonání Klausova rekordu. Václav Klaus je stále nejdéle sloužícím premiérem České republiky. Od 2. července 1992 do 2. ledna 1998 sloužil jako předseda vlády 2011 dní. Andrej Babiš ve svých dvou dosavadních vládách (taky jste už zapomněli, že první vláda Andreje Babiše nezískala důvěru Sněmovny?) nasbíral od 6. prosince 2017 do 17. prosince 2021 v tomto úřadu 1473 dní, a pokud jeho vláda vydrží rok a půl, půjde o historický okamžik v dějinách naší země.

Závěrečný disclaimer: Ve vládě budou účastni také Svobodní, tedy strana, ve které jsem osm let aktivně působil (ale už v ní déle nejsem, než jsem v ní kdy byl), a strana Motoristé sobě, složená z lidí kolem Institutu Václava Klause, který jsem dříve podporoval. Ať už jsem se změnil více já, nebo tyto dvě entity, připadá mi, že dnes jsme na opačných pólech názorového a politického spektra. Moje očekávání od této vlády jsou velmi nízká a doufám, že mě tedy bude překvapovat pouze pozitivně.

Martin Pánek je ředitelem Institutu liberálních studií.

2. Finance a hospodaření státu

Martin Pánek

První substantivní kapitolou v programovém prohlášení vznikající Babišovy vlády jsou finance a hospodaření státu. Hlavní hit této hitparády si umíme představit, neboť je Babišovou stálicí už od voleb 2013: Najdeme více příjmů státního rozpočtu v nepřiznaných daních.

„Stát, který nezvyšuje daně, ale řádně vybírá ty stávající.“ Člověk by řekl, že aspoň po zavedení EET, které ani zdaleka nesplnilo očekávání, by mohl Babiš pochopit, že jde pouze o zbytečnou šikanu, avšak není tomu tak. Připomeňme, že Babiš [sliboval, že EET vybere 18 miliard Kč ročně](#), přičemž realita byla [spíše čtvrtinová](#).

Zdá se, že Babiš zcela opustil účtenkovou povinnost. Původně v roce 2015 přitom [chtěl, aby zákazník měl povinnost účtenku převzít](#). Představa, že policie nebo jiný orgán kontroluje, zda si zákazník převzal účtenku, naštěstí připadala šílená zřejmě všem ostatním kromě Babiše, a tak od tohoto nápadu bylo upuštěno i přes [propagační video s računy](#).

V novém programovém prohlášení pak stojí: „Řešení bude postaveno na nejmodernějších systémech a nebude vyžadovat povinný tisk účtenky ani neustálé on-line připojení.“ Těžko říct, co si pod tím představit. EET v minulé verzi on-line připojení vyžadovalo.

Programové prohlášení také slibuje zavedení „Digitální daňové kobry“, ale nijak nespecifikuje, jak by se měla lišit od [stávající Daňové kobry](#) kromě toho, že to asi lépe zní voličům rodící se koalice. Taktéž slibuje zvýšit pravomoci celníkům a zvýšit jejich plat. [To se máme na co těšit](#) – zejména [po zrušení celní a daňové výjimky pro balíčky ze třetích zemí do 150 eur](#).

Naproti tomu se tento program, jehož implementaci bude mít na starosti zřejmě Alena Schillerová s náměstkem Petrem Machem (který v ne tak dávných dobách proti všemu tomuto brojil), zavazuje „nezvyšovat žádné daně“ a naopak slibuje snížit DPH v gastronomii (proč zrovna zde?), snížit DPPO zpět na 19 % (je ostuda Fialovy vlády, že jako jediná porevoluční vláda *zvedla* DPPO), zastavení zvyšování odvodů OSVČ (sporné) nebo osvobození spropitného od daně po vzoru podobného populistického návrhu, který byl hojně zmiňován v posledních amerických prezidentských kampaních (negativní).

Daně mají být dle našeho názoru malé, jednoduché a *rovné*. Výjimky zaplevelují daňový systém a způsobují zbytečné distorze. Restaurace teď budou ekonomicky tlačeny k tomu, aby co nejvíce příjmů deklarovaly jako spropitné. Přitom neexistuje vůbec žádný důvod, proč by zrovna spropitné mělo být osvobozeno od daně. Proč by nemohla být od daně osvobozena třeba druhá odpracovaná hodina na směně? Stejná logika.

„Rodinám vrátíme školkovné i původní podobu slevy na druhého z manželů a pracujícím studentům vrátíme daňovou slevu. Zavedeme citelnou daňovou slevu za 4. a další dítě.“ Zcela absurdní, zbytečné, neefektivní a v rozporu s údajným cílem Andreje Babiše vyrovnat rozpočet bez zvyšování daní. Porodnost se nezvětší daňovou slevou. Tím se zvětší jediné díra v rozpočtu.

„Chceme stát, [...] který místo zvyšování daní šetří na svém vlastním provozu.“ Úsměvné. To už jsme zase zpátky [u centrálního nákupu židlí](#)?

„Otevřeme na úrovni EU jednání o zvýšení limitu pro povinné plátcovství DPH výrazně nad 2 miliony korun,“ říká prohlášení. Tento limit byl navýšen teprve nedávno a Česká republika ho má vzhledem k příjmům [nejvyšší v EU](#). Je pravda, že oproti době před třiceti lety je tento limit dnes reálně *výrazně nižší*, ale naděje na jeho navýšení v nejbližších čtyřech letech je mizivá.

Abychom tento program také za něco pochválili: „Zkrátíme lhůtu pro vrácení DPH z nezaplacených faktur ze současných šesti na tři měsíce. Stát nemá právo držet peníze z transakcí, které se nikdy neuskutečnily – podnikatelé nejsou bezúročná pokladna státu.“ Zcela pravdivá věta a pozitivní posun.

Mírně pochválit lze také poslední odstavec: „Česká koruna je klíčem k naší ekonomické suverenitě. Zavazujeme se, že naše vláda nepřijme euro ani nepodnikne žádné kroky směrem k jeho zavedení. Navrhujeme parlamentu ukotvit českou korunu v Ústavě ČR – stejně jako právo držet a používat hotovost jako zákonné platidlo.“ Neboť zavádět euro je ekonomicky ve střednědobém horizontu neutrální, a tím pádem neexistuje dobrý ekonomický důvod, proč jej zavádět. A pokud pro politickou změnu neexistuje dobrý důvod, neměla by se konat. Zavádět korunu a platbu v hotovosti do Ústavy se však jeví spíše jako performativní zbytečnost.

Neziskovky

Program se neziskovým organizacím věnuje ve třech odstavcích: „Zřídíme veřejný registr všech dotací pro neziskové organizace z veřejných rozpočtů, který bude zahrnovat nejen stát, ale i obce, kraje a svazky obcí.“ Hodnotíme pozitivně. Ohledně veřejných financí má existovat transparentnost. Avšak následující věta: „Neziskové organizace pobírající veřejné peníze budou mít povinnost transparentně zveřejňovat své konkrétní výdaje,“ je již znepokojující. Znamená to, že pokud nezisková organizace obdrží *jakkoliv malou* dotaci, např. 5000 Kč na občerstvení od obce, kde pořádá nějakou akci (nebo odpuštění nájmu?), bude muset zveřejnit *všechny* svoje výdaje, i když má rozpočet v milionech korun?

„U organizací, které vyvíjejí politickou činnost a jsou financované ze zahraničí, zavedeme povinnost tuto skutečnost transparentně označovat.“ Těžko bez dalšího soudit, co to znamená. Znamená to, že když třeba našemu think-tanku přispěje na činnost Slovák nebo Ukrajinec,

budeme se muset identifikovat jako zahraniční agenti? Smyslem tohoto opatření je pouze šikana a umlčování neziskovek a s tím nemůžeme souhlasit.

Tento návrh se jeví ještě hůře v mezinárodním kontextu: Podobný zákon o zahraničních agentech byl přijat v roce 2012 v Rusku, a od té doby je aktivně používán k potírání opozice proti Putinově vládě – mimo veřejné demonizace negativně znějícím termínem „zahraniční agent“ je využíván k šikanózním auditům, zastavování činnosti po dobu zbytečně protahovaných kontrol a k vynucenému zveřejňování seznamu dárců, které pak ruská vláda dále perzekvuje. Podobný zákon k omezení opozičních hlasů využívá i Gruzie, a další státy s upadající demokracií.

„Zamezíme tomu, aby se veřejné peníze využívaly pro politický aktivismus. Neziskové organizace mohou prosazovat své politické názory, ale nikoli z peněz daňových poplatníků.“

Za závojem nevědomosti bychom s tímto stanoviskem souhlasili. Ostatně jsme proti dotacím obecně (výjimku tvoří organizace, které pro stát [vykonávají sociální politiku](#)). A souhlasíme s tím, že z veřejných peněz se nemá dělat politický aktivismus (a ani politika, strany si mají hledat finance samy). Avšak od vlády ANO, SPD a Motoristů se v tomto ohledu nedá čekat nic dobrého, určitě ne jednání v dobré víře, a tak hodnotíme tento odstavec prozatím neutrálně a jsme na pozoru.

Ostatně, pokud by šlo o ušetření peněz, stopla by vláda [dotace do fotbalu](#), zrušila Národní sportovní agenturu a poslala Borise Šťastného k šípku.

Martin Pánek je ředitelem Institutu liberálních studií.

3. Vnitřní bezpečnost a veřejná správa

Jana Galvis

Kapitola o vnitřní bezpečnosti působí na první pohled jako politicky vděčná směs: přidáme policii, posílíme hasiče, zpřísníme migraci, vyženeme „narušitele pořádku“ a ztransparentníme neziskovky. Je to text, který se dá dobře prodávat voličům, protože kombinuje vysoké výdaje pro bezpečnostní složky se sliby tvrdého postupu proti těm, kteří vyvolávají obavy. Když se ale na to podíváme racionálně, narážíme na několik zásadních nesouladů a rizik.

Začíná to u platů policistů a hasičů. Ano – jejich platy jsou dlouhodobě nízké, náborová čísla klesají a systém je pod velkým tlakem. Ale navrhovaná čísla (nástupní plat 50 tisíc) jsou extrémně vysoká vůči současné praxi i vůči ostatním veřejným profesím. Pokud stát zvyšuje platy jedné profesní skupině takhle agresivně, bez uvedení zdrojů a bez paralelní reformy výkonu služby, je to klasická politická injekce do oblíbené profese – nikoliv koncepční řešení. Navíc to vytvoří tlak na platy dalších veřejných složek, což dál nafoukne provozní výdaje státu. A my se musíme zeptat: *Z čeho?* A hlavně: *Je to výkonově podložené?* Text ale nenabízí žádnou reformu řízení, měření kvality ani digitalizace procesů – jen sypat peníze.

Slib „více policistů v ulicích“ je libivý, ale bez jasného vysvětlení, kde se ti policisté vezmou. Náborová krize není otázka pár školicích center – jde o povolání s vysokou zátěží a náročností, a nízkou prestiží. Přidání peněz zlepší motivaci, to je jasné, ale absence reformy je zásadní slabina. Pokud bude policie dál zahlcena administrativou, papírováním a procesními povinnostmi, žádné „více lidí v ulicích“ se nekoná.

Migrace

Část o migraci je klasicky politická: „nulová tolerance nelegální migrace“, „odmítnutí migračního paktu“, „přísnější postihy cizinců“. To zní tvrdě, ale ignoruje to realitu – Česká republika není tranzitní zemí ve smyslu jižní Evropy a veškeré zpřísnění bude mít marginální efekt. Navíc je zde riziko, že se přísná migrační legislativa zaměří spíš na ty, kteří jsou integrováni nebo pracují, a vytvoří zbytečné bariéry pro legální pracovní migraci, která je pro ekonomiku nezbytná (zvláště v době stárnutí populace).

S tím souvisí i další slib, že „azyl bude udělován pouze ve výjimečných, přesně definovaných případech“. Azyl je už dnes udělován ve výjimečných případech. Počet azylů udělených Českou republikou je dlouhodobě ostudně nízké číslo:

Rok	Počet udělených azylů
2024	54
2023	56

2022	92
2021	191
2020	42
2019	61
2018	47
2017	29

Zdroj: [ČSÚ](#), pro graficky zpracované statistiky viz [Migrační konsorcium](#)

Navíc toto prohlášení jde proti dalšímu bodu prohlášení, kdy vláda slibuje, že „migrační politika bude reflektovat potřeby trhu práce“. Je to oxymoron. Z trhu práce přitom dlouhodobě zní, že „[nejdou lidi](#)“, neboť vlády [stanovují absurdně nízké kvóty](#). Slib „rychl[ho] vyhošťování“ je politicky atraktivní, ale právně i prakticky extrémně složitý a bez posílení soudnictví a mezinárodních dohod jde jen o politický slogan.

Projekt náborových a výcvikových center s byty, školkami a sportovišti je ukázkový megalomanismus. Zní to krásně na papíře, ale jde o návrh, který by spolknul miliardy a roky výstavby a kterého se bezpečnostní složky reálně nedočkají. Ekonomicky efektivnější by bylo využít existující infrastrukturu nebo zavést flexibilní náborové pobídky. Celá tato pasáž je spíš politický marketing než realizovatelný plán.

Kyberbezpečnost, IZS

Pozitivní je důraz na kyberbezpečnost. Posílení NÚKIBu, ochrana infrastruktury a vývoj útvarů proti kyberkriminalitě jsou jasně racionální a potřebné kroky. To je část textu, která dává smysl, je moderní a není zatížena politickými gesty.

Stejně tak modernizace IZS – výzbroj, výstroj, služebny – je logická a celkem neideologická. Problém je opět v tom, že nejsou stanovené rozpočtové limity. Vždy když stát slíbí „modernizaci“, bez částek a bez priorit, vzniká prostor pro nekontrolované výdaje. Že policejní služebny by potřebovaly modernizovat, může dosvědčit každý, kdo měl v životě tu čest na nějakou z nich přijít.

Neziskovky

Část o neziskovkách je klasické politikum. Pasáž v této kapitole je extrémně krátká, myšlenky rodící se vlády byly více rozvedeny [v předchozí kapitole o rozpočtu](#). Je zde asymetrie: stát chce kontrolovat neziskovky, ale nekontroluje vlastní výdaje a efektivitu.

Deklarace, že ministerstvo vnitra nebude „velký bratr“ a nebude omezovat svobodu projevu, působí paradoxně – takové ujištění obvykle přichází tehdy, když stát právě něco takového

plánuje nebo buduje atmosféru, kde to lidé očekávají. Je to typická defenzivní věta, která sama sebe usvědčuje.

Celkově je ta kapitola typickým příkladem tvrdé rétoriky + drahých slibů + málo reforem. Vypadá to dobře na letáku, ale prakticky je tam minimum systémových změn, které by zlepšily fungování policie, státní správy nebo migrační politiky. Vše je zabaleno do politického narativu: více síly státu, více výdajů, více centralizace – a přitom žádné skutečné modernizační kroky, které by zefektivnily aparát nebo odlehčily policii od přetížení.

Plusy

- důraz na kyberbezpečnost a modernizaci IZS
- snaha zlepšit podmínky policistů a hasičů (dlouhodobě podfinancovaných)
- orientace na viditelnou přítomnost policie

Minusy

- extrémně vysoké náklady bez jasného financování
- absence skutečných reforem nebo zjednodušení systémů
- migrační politika orientovaná víc na politický efekt než skutečnou potřebu ČR
- riziko zásahů do občanských svobod skryté pod „tvrdým přístupem“
- megalomanské investiční plány (náborová centra, zázemí) bez realismu
- defenzivní sliby o neomezování svobody projevu působí znepokojivě

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialistka e-commerce. Zabývá se ekonomikou, latinskou Amerikou a rodinnou politikou.

4. Obranná politika a Armáda České republiky

Jana Galvis, Luboš Vaindl, Martin Pánek

Armáda je oblastí, kde stát nemusí šetřit na výdajích – pokud to dělá chytře. Pozitivně působí důraz na strategické plánování, audit hospodaření a optimalizaci akvizičních plánů. To je přesně to, co česká obrana dlouhodobě potřebuje: méně náhodných nákupů na poslední chvíli, více střednědobé a dlouhodobé strategie, která není diktovaná lobby, ale bezpečnostními potřebami.

Je nicméně nezbytné ve snaze o pečlivé hospodaření akviziční proces příliš „nesvázat“: decentralizované dodavatelské řetězce schopné flexibilně reagovat na vývoj na bojišti se ve světle ukrajinských zkušeností ukazují na moderním bojišti jako zásadní výhoda.

Zarážející je absence jakéhokoliv závazku o procentu HDP vynaloženém na obranu, který nechyběl v programovém prohlášení končící vlády Petra Fialy, ale ani té předchozí pod vedením Andreje Babiše.

Ukotvení v NATO a zároveň odmítnutí „armády EU“ je spíše pragmatický než ideologický postoj. Duplicitní struktury v rámci EU by skutečně znamenaly vyšší náklady, riziko roztržství a byrokracii navíc. Pokud zůstáváme u konceptu NATO jako hlavní bezpečnostní rámec a EU jako doplněk v oblasti koordinace a průmyslové spolupráce (například u protivzdušné obrany), dává to ekonomicky smysl: platit dvakrát za totéž je luxus, který si středně velká ekonomika nemůže dovolit.

Hodně pozitivní je důraz na protivzdušnou obranu (PVO) a protidronové systémy. To není jen vojenská, nýbrž také ekonomická racionalita. V moderním konfliktu rozhoduje, zda stát dokáže ochránit infrastrukturu, průmysl, energetiku – tedy samotný základ fungování tržní ekonomiky. Investice do PVO není jen vojenská výdajová položka, nýbrž pojištění proti možným obrovským ztrátám.

Na druhé straně je v textu silný důraz na maximální zapojení českého obranného průmyslu u všech akvizic. Tohle zní hezky – „peníze zůstávají doma“ – ale z hlediska efektivity je to dvousečná zbraň. Otázka totiž zní: kupujeme nejlepší možné systémy za nejlepší cenu, nebo kupujeme to, kde se nejlépe namaluje štítek „zapojení českých firem“? Offsety a lokalizace výroby často ve skutečnosti zdražují nákupy a prodlužují dodávání. V krajním případě se armáda mění v nástroj průmyslové politiky a zaměstnanosti, místo aby byla čistým nástrojem obrany. A to je přesně ten moment, kde bychom měli zpozornět. Dlužno říci, že některé ze důvodů pro snahu o silné zapojení domácího obranného průmyslu jsou jednoznačně validní, zejména z hlediska strategické resilience. Tyto výdaje je však nutno důsledně hlídat a auditovat, neboť riziko příhrávek politickým kamarádům je velmi vysoké.

Stejně tak slib nástupního platu 50 tisíc pro vojáka po základním výcviku plus benefity (*kdo v tomto programu nedostane 50 tisíc základní plat, ať se hlásí na recepci Úřadu vlády*), služební bydlení, valorizace, rozšiřování počtu vojáků – to všechno může být racionální, pokud je to pevně zasazené do jasného rozpočtového rámce. Ale když si to propojíme s částí o financích, kde vláda slibuje nezvyšovat daně, snižovat korporátní daň, zavádět nové daňové úlevy a mířit k vyrovnanému rozpočtu, tak tu vzniká silné napětí. Z čistě ekonomického pohledu: chceme více armády, vyšší platy, více technologií – ale nechceme vyšší daně ani škrtat jinde. Tahle rovnice prostě nesedí, pokud zároveň nemáme velmi konkrétní a velké úspory jinde. Ty tady ale vidět nejsou.

Poučení?

Velmi problematická je věta, že „nedošlo k žádné systémové změně [...], která by vyžadovala přehodnocení typu, účelu nebo velikosti armády“. Z hlediska bezpečnostní ekonomiky je tohle sporné. Máme za sebou zásadní změnu bezpečnostního prostředí v Evropě, raketový rozvoj dronů, kybernetických a hybridních hrozeb, tlak na logistiku, kritickou infrastrukturu. Tvrdí-li vláda, že se vlastně nic tak zásadního nezměnilo, zní to spíš jako politicky uklidňující než analyticky pravdivé, respektive zní to velmi naivně. Jako by si vláda nevšimla, že ruská rozvědka vyhodila do povětří [muniční sklad ve Vrběticích](#), [snažila se nám zapálit autobusové nádraží](#), [v Polsku dělá sabotáže na železnici](#) a [v nákupních centrech](#). Pokud toto vláda nevidí či ignoruje či dokonce zlehčuje roli Ruska na těchto událostech, je to silně alarmující a pak celé programové prohlášení připomíná přístup: hlavně moc neměnit, jen přeladit dokumenty.

Zvláštní je také, že v textu není kladen důraz na integraci „lessons learned“ z ruské agrese na Ukrajině prostřednictvím přímé spolupráce s ukrajinskými protějšky. Sotva přitom existuje cennější zdroj know-how pro integraci moderních zbraňových systémů a souvisejících doktrín.

Velký blok textu mluví o personálu, benefitech, kariérním řádu, sociálních jistotách, prestiži. To je lidsky pochopitelné – armáda potřebuje kvalitní lidi a ti nebudou pracovat za almužnu. Ale opět: je cítit, že armáda se tu částečně profiluje taky jako *sociální instituce*, která má poskytovat stabilitu, jistoty a benefity. Ideálně by mělo platit: armáda má dostat tolik peněz, kolik je potřeba k zajištění obrany, ne tolik, jaké platy/benefity si vynutí lobby, protože tak to zní hezky ve volebním programu. Tohle prohlášení zůstává na půl cesty – nenastavuje žádný tvrdý rozpočtový strop ani explicitní výměnu (vyšší platy vs. méně jiných výdajů).

Naopak plus je důraz na aktivní zálohy, dobrovolný výcvik a civilní obranu. To je koncept, který dobře sedí jak ekonomicky, tak bezpečnostně: relativně levně posiluje odolnost společnosti, zvyšuje povědomí obyvatel o krizích a dává lepší poměr cena/výkon než nekonečné nabírání dalších tabulkových míst v armádě. Pokud by tohle nebyla jen fráze, ale skutečná priorita, je to jeden z nejliberálnějších prvků celého textu – více odpovědnosti a schopností ve společnosti, méně spoléhání na to, že „stát všechno zařídí“.

Za zmínku stojí i osobnost [nominanta na ministra obrany Jaromíra Zůny](#), který již dříve působil na jiných postech v rámci ministerstva obrany a Armády ČR. S ohledem na proměnu moderního bojiště je zajímavé, že se podílel na akvizici a rozvoji bezpilotních systémů v armádě a dle svých vyjádření v rozhovorech aktivně sleduje dění na Ukrajině a vyvozuje z něj závěry ohledně stavby armády. Ve vojenských kruzích má nicméně pověst spíše manažera a akademika bez bojových zkušeností, je tedy otázkou, jak úspěšně zvládne vést přerod armády pro vedení moderní války. Navzdory straně, jež ho nominuje, se nicméně jeví jako člověk pevně ukotvený v západním směřování ČR a svým profilem veskrze v souladu s programovým prohlášením.

Plusy

- rozumný důraz na profesionální, technologicky vyspělou armádu
- ukotvení v NATO, odmítnutí duplicitní „EU armády“
- audit akvizic, lepší plánování, snaha o transparentnost
- priorita protivzdušné obrany a protidronových systémů
- podpora obranného výzkumu a nových technologií
- posilování aktivních záloh, dobrovolného výcviku a civilní obrany

Minusy

- riziko, že „maximální zapojení českého průmyslu“ zdrazí a zpomalí akvizice
- slib vysokých platů a růstu armády bez jasného rozpočtového rámce a trade-offů
- tvrzení, že nedošlo k zásadní systémové změně bezpečnostního prostředí – sporné až neuvěřitelné
- nejasné mantinely: kolik % HDP, jaké stropy, jaká prioritizace vůči jiným výdajům
- sklon dělat z armády částečně sociální instituci, ne čistě funkční obranný nástroj

Addendum: Zůstává nicméně otázkou, nakolik NATO ještě vůbec reálně existuje. Nová geopolitická profilace Spojených států jakožto *nepřítele* západní aliance (lze pozorovat na [nelegálním uvalení cel](#), [vydírání Ukrajiny](#), [vyhrožování Dánsku](#), [válečných zločinech na moři](#)...) zpochybňuje, zda by Spojené státy byly ochotny pomoci napadenému členovi a zda je vůbec z bezpečnostního hlediska ostatních vhodné [sdílet se Spojenými státy bezpečnostní informace](#). Členské státy EU totiž mají povinnost pomoci nejen podle [čl. 5 Severoatlantické smlouvy](#), ale také podle [čl. 42\(7\) Smlouvy o EU](#). NATO kromě členských států EU a USA obsahuje Velkou Británii, Kanadu, Turecko, Norsko, Island, Albánii, Černou Horu a Severní Makedonii.

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialista e-commerce. Zabývá se ekonomikou, latinskou Amerikou a rodinnou politikou.

5. Zahraniční politika

Jonáš Kurus, Jan Mošovský, Martin Pánek

Kapitola v programovém prohlášení nastupující vlády týkající zahraniční politiky zcela nepřekvapivě vyvolala ve veřejném prostoru nepřekvapivě vášnivě diskuse, a to hned z několika důvodů. A to přesto, že se jedná jen o velmi krátkou kapitolku, která zabírá pouze jednu stránku a je tedy výrazně kratší než tento hodnotící text.

Ačkoliv je funkce prezidenta v české politice brána historicky jako nadstranická, svým způsobem stojící mimo tradiční boj politických stran o křesla v parlamentu, je prezidentu Pavlovi vzhledem k současné bezpečnostní situaci ohledně války na Ukrajině a celkově rostoucímu napětí v mezinárodním prostoru nepochybně bližší přístup končící vlády k válce na Ukrajině než té nastupující. To vedlo k většímu zapojení prezidenta do vyjednávání o jeho obsahu a [kritice příliš slabého vymezení vůči Rusku a nedostatečného vyjádření podpory Ukrajině](#).

Nová vláda však [odmítá jakékoliv změny již existujícího dokumentu](#). Symbolické gesto naznačující možný potenciální vývoj postoje k Ukrajině ostatně učinil i nový předseda Poslanecké sněmovny Tomio Okamura, který nechal sundat vlajku Ukrajiny z budovy Poslanecké sněmovny.

Hned v úvodu se nová vláda dušuje, že ČR zůstává svrchovaným státem Evropské unie, pevně ukotveným v Severoatlantické alianci, což je vzhledem k volebnímu programu koaliční SPD příjemnou zprávou. Referendum o výstupu z těchto organizací se tak konat nebude a nehrozí, že by ČR znenadání opustila své obranné aliance (pro diskusi [viz předchozí kapitolu o armádě](#)).

V úvodu se rovněž slibuje oprava narušených vztahů uvnitř Visegrádské čtyřky založených mj. na společných zájmech, vzhledem k politické realitě zejména na Slovensku a Maďarsku zní však spíše jako výhrůžka. Pro kontext je však dobré připomenout, že rozvíjení spolupráce v rámci Visegrádské čtyřky bylo prioritou také v programovém prohlášení současné vlády v oblasti zahraniční politiky před čtyřmi lety.

Základními principy nové zahraniční politiky by měla být „státní suverenita, národní odpovědnost a ochrana českých občanů“. To vše by mělo vycházet z „realistické, profesionální a pragmatické zahraniční politiky vycházející z českých zájmů s respektem vůči zahraničním partnerům“. Ačkoliv nelze přímo kritizovat, co je v této části zmíněno, jelikož je to napsáno velmi obecnou řečí bez konkrétních kroků, je nutné číst mezi řádky s ohledem na kontext politické situace v ČR. Nová vláda bude muset s ohledem na svoje voliče změnit velmi vstřícný přístup k Ukrajině, minimálně rétoricky.

Izrael a USA

U bilaterálních a multilaterálních vztahů avizuje budoucí vláda hned řadu zajímavých principů. Zaprvé zdůrazňuje „kontinuitu tradičního přátelství s Izraelem“, což je dlouhodobý cíl české zahraniční politiky, proti němuž nelze nic namítat, avšak neodpovídá to na otázku, jak [naložit geopoliticky s Palestinou/Gazou](#), ani na otázku, co dělat s politickou reprezentací Izraele, která s velkou pravděpodobností [páchá válečné zločiny](#).

Program zadruhé slibuje „posilovat strategické vztahy s USA [...] nejen v oblastech bezpečí, hospodářství a kultury“, což přirozeně nutí čtenáře zdvihat obočí, při pohledu na současnou politickou reprezentaci za oceánem, která vede bezprecedentní obchodní války, porušuje bilaterální a multilaterální smlouvy na denním pořádku (např. [USMCA](#), [KORUS](#), [GATT](#), [Budapeštské memorandum](#) a [další...](#)), [vyhrožuje spojencům](#) a [páchá válečné zločiny](#). Z celé této kapitoly, a z tohoto úseku zejména, čouhá [rukopis Jana Zahradila](#), který si ve svém svatém boji proti progresivistům nevstihl všimnout, že oproti 90. letům se změnil svět a s ním i zahraniční politika.

V porovnání s prioritami minulé vlády z listu vyjmenovaných klíčových partnerů navíc vypadla Velká Británie.

Rusko

A konečně zatřetí, v možná nejkličovější odlišnosti od deklarovaných priorit předcházející vlády, Česká republika „bude rovněž udržovat dobré, nebo alespoň standardní vztahy s ostatními klíčovými globálními mocnostmi“. Těmito zeměmi jsou zřejmě myšlené nejmenované Rusko a Čína. Připomeňme, že vláda v demisi naopak slibovala „provést revizi vztahů s Ruskem a Čínou“, a mezi klíčové partnery zařadila mimojiné Čínskou republiku (Tchaj-wan). Znamená to navíc, že bychom měli mít standardní vztah se zemí, u níž jsme na seznamu nepřátelských států (kde je mimochodem [Česko už od dob první vlády Andreje Babiše](#)).

Případnou alternativní interpretací je, že místo zlepšování vztahů s Ruskem, nepovažuje nová vláda Rusko jako klíčovou globální velmoc, což by bylo sice krásné, avšak krajně nepravděpodobné. Opět je zde každopádně zmíněno posilování strategického zastoupení ČR v multilaterálních institucích, pod čímž je rozhodně myšlena Severoatlantická aliance a měla by asi být myšlena také Světová obchodní organizace. Aspirace je to hezká, ale neodpovídá na otázku, co dělat s tím, když se největší a nejdůležitější člen těchto organizací rozhodne zcela nerespektovat jejich pravidla (viz výše).

Bezpečnost regionu – odstaveček o dvou větách – byla hlavním zdrojem námitek prezidenta: „Česká republika bude důsledně hájit mezinárodní právo a suverenitu států. Budeme

podporovat diplomatické kroky vedoucí k ukončení války na Ukrajině a eliminaci rizik války v Evropě,“ je stručný postoj, který opět recykluje prázdné sdělení o diplomatickém postupu k ukončení války na Ukrajině bez přímého vyjádření (vojenské) podpory napadenému státu, v čemž spočívá hlavní problém této části.

Podobná rétorika o standardizaci vztahů a diplomatických řešení typicky zaznívá z úst Roberta Fica a Viktora Orbána – snad se tedy nedočkáme návštěvy Andreje Babiše nebo Petra Macinky v Moskvě. Naději můžeme vkládat do stanoviska o hájení mezinárodního práva a suverenity států. ([Modří už vědí](#), ze hájení mezinárodního práva a posilování strategické spolupráce s USA jsou v dnešním světě protiklady.)

Ekonomická diplomacie

Další částí je ekonomická diplomacie, jejíž parametry by měla určovat cílená pomoc českým firmám operujícím za hranicemi, spolupráce v oblastech vědy, obchodu a investic (pod dohledem – pro zajištění bezpečí) a podpora diverzifikace českého exportu spolu s posilováním ekonomických vztahů se zeměmi Asie a Tichomoří, Latinské Ameriky, Blízkého východu, Afriky, Austrálie a dalšími.

Nejedná se tedy o výrazné změny, opět spíše nekonkrétní a pro všechny stravitelné deklarace. Všechno jsou to však kroky, které vyžadují určitou míru protekcionismu, těžko však říct do jaké míry se něco takového změni oproti přístupu vlády Petra Fialy už jenom proto, že obchodní politika je v pravomoci EU, nikoliv členských států.

Evropské záležitosti

Poslední oblastí, které je v této kapitole věnovaná pozornost, jsou evropské záležitosti. Zde jsou stanoveny zásady, které se daly očekávat již před volbami, protože větší či menší euroskeptickou rétoriku zastávaly všechny strany nové vlády. Konkrétně je zmíněno, že je v zájmu České republiky nepřesouvat další pravomoci z národní úrovně na úroveň EU, nepřipustit energetickou závislost ČR a „nepodílet se na aktivitách směřujících k rozšiřování ekologických a dalších regulací ohrožujících konkurenceschopnost národního hospodářství, chránit hranice vůči masové migraci a udržet svobodný informační prostor“.

Boj proti dalším ekologickým regulacím, které by zneschopnily české hospodářství, lze brát jako záslužnou činnost, nejde však nutně o něco, v čem by se oproti minulé vládě dal čekat velký posun.

Naopak ochrana před masovou migrací skvěle zapadá do kontextu zúčastněných stran. Za masovou migraci lze v tuto chvíli i výhledově požadovat nanejvýš migraci z Ukrajiny, ze které však Česko dlouhodobě ekonomicky benefituje. Boj za energetickou soběstačnost není nic než

další ukázka touhy po kontrole ekonomiky, která není ze strany politiků (pohříchu nejen těchto) ničím novým.

Za pozornost ale stojí zejména poslední odstavec, podle kterého bude zrušena pozice ministra pro evropské záležitosti a za záminkou efektivní koordinace bude evropská agenda v gesci vlády. Pokud byste se radovali, že se aspoň zruší zbytečné ministerstvo, tak vás musím zklamat. Jelikož se jedná o pozici ministra bez portfeje, který nemá vlastní ministerstvo, ale pouze kancelář na úřadě vlády, výdaje na něj jsou mizivé – a na oplátku se zřizuje obdobná [trafika](#) pro [Borise Šťastného](#). Za touto změnou je zcela zřejmě snaha předsedy Andreje Babiše nebo Jana Zahradila udávat směr zahraniční politiky a nedělit se o pozornost nebo dokonce směřování zahraniční politiky s další mediálně silnou postavou. (Což z hlediska demokratické odpovědnosti nemusí být negativní.)

Nové azimuty zahraniční politiky?

Jakou proměnu zahraniční politiky tedy můžeme očekávat? Na tuto otázku se bohužel těžko odpovídá, a směr, který zahraniční politika nabere, může být různý. Jedním z cílů této kapitoly rozhodně je najít kompromis mezi zahraniční politikou Hradu, *statem quo ante* reprezentovaným Andrejem Babišem, alespoň nominálně prozápadními a proukrajinskými Motoristy a nepokrytě prokremelskou SPD.

Pravděpodobně lze však očekávat určité ochlazení vstřícnosti směrem k Ukrajině, které ale s ohledem na zbytek evropských států a jejich představitelů, jež mají vliv i na chod české zahraniční politiky, nebude příliš dramatické a můžeme tak věřit, že změny budou pouze kosmetické – novou zahraniční politikou bude nakrmit vlka, aby koza zůstala celá.

Jonáš Kurus je studentem FIS VŠE, lokálním koordinátorem Students For Liberty a dobrovolníkem Pražského studentského summitu.

6. Právo a spravedlnost

Natálie Bret

Úvodní slova šesté kapitoly programového prohlášení *Právo a spravedlnost* vytváří poměrně univerzální hodnotový celek šablonového charakteru, s nímž nelze příliš polemizovat.

Jistě se lze bez obtíží shodnout na tom, že „spravedlnost je základem důvěry občanů ve stát“, který má být v ideálním případě založen na právním systému, jenž „chrání poctivé, trestná viníky a funguje rychle, předvídatelně a bez politických vlivů“.

Slova jsou to sice působivá, z prohlášení však již zcela nevyplyvá, jakými konkrétními nástroji a prostředky chce vláda ony vznešené hodnoty naplňovat. U některých cílů chybí byť jen náznak mechanismu jejich realizace, a prohlášení tak zůstává spíše v rovině politických hesel než skutečného programového závazku.

Z textu prohlášení lze nicméně dovodit, že vláda zřejmě nepočítá s prováděním hlubších, koncepčních a systémových změn.

Končící vláda Petra Fialy měla v tomto směru poměrně větší ambice, když ve svém programovém prohlášení slibovala dokončení návrhů zásadních procesních předpisů – trestního řádu a civilního řádu.

Procesní úprava trestního řízení totiž stále vychází z právního předpisu přijatého v roce 1961, který byl v průběhu desetiletí opakovaně a nepříliš koordinovaně novelizován. Výsledkem je roztržštěná a vnitřně nepřehledná právní úprava, která zatěžuje celý systém nadměrnou složitostí a v řadě ohledů již neodpovídá požadavkům moderní justice.

Ačkoliv snaha o přijetí nového trestního řádu existuje již řadu let a v rámci odborných prací vznikly i komplexnější návrhy, zatím se zákonodárci nepodařilo tuto rekodifikaci dotáhnout [do reálné podoby účinného zákona](#).

Obdobný stav lze sledovat i v oblasti civilního procesu, který je nadále upraven právní normou z počátku šedesátých let, rovněž opakovaně novelizovanou, aniž by došlo k odstranění hlubších koncepčních nedostatků, na něž odborná veřejnost [dlouhodobě upozorňuje](#).

Vzhledem k deklarované ambici vlády modernizovat justici by bylo možné očekávat, že se pokusí navázat na dlouhodobě diskutované rekodifikační práce a učiní z nich jednu ze svých priorit.

Skutečnost, že tato ambice zůstala nenaplněna již za předchozí vlády, však zřejmě nepůsobí jako dostatečně atraktivní výzva, nýbrž spíše jako varování. Formulace programového

prohlášení totiž dává tušit, že se nová vláda – stejně jako ta předchozí – vydá nakonec „bezpečnější“ cestou dílčích novelizací, které prohlubují legislativní fragmentaci.

Jedna z plánovaných novel má dle programového prohlášení mířit ke zpřísnění postihů za násilí vůči všem zranitelným skupinám, zejména seniorům, ženám a dětem. Navrhovaná úprava ovšem vzbuzuje otázku, zda autoři programového prohlášení v poslední době sledovali vývoj legislativy, nebo zda jejich program vznikl v lehkém informačním vakuu.

Obdobný posun v oblasti trestněprávní ochrany zranitelných skupin totiž přinesla již novela zákona č. 40/2001 Sb., trestní zákoník (dále jen „Trestní zákoník“), a dalších souvisejících předpisů, provedená zákonem č. 270/2025 Sb., jejíž účinnost je stanovena k 1. 1. 2026.

Právě zmíněná novela výslovně rozšiřuje okruh určitých kvalifikačních hledisek pro použití vyšší trestní sazby mj. o důvody věku, zdravotního postižení, pohlaví, sexuální orientace či příslušnosti k sociální skupině. Uvedeným způsobem zákonodárce reagoval na dlouhodobě kritizovaný stav, kdy trestní právo neposkytovalo vymezeným skupinám osob rovnocennou ochranu, [viz důvodovou zprávu](#).

Deklarovaný záměr vlády tak v tomto ohledu nepůsobí jako nový reformní impuls, nýbrž spíše jako opakování již schváleného legislativního řešení, aniž je z prohlášení zřejmé, zda hodlá vláda jeho účinky dále rozvíjet, a případně jakým způsobem.

Z dalších návrhů obsažených v programovém prohlášení lze vyčíst orientační směr, jímž se nová vláda v oblasti trestní politiky hodlá ubírat.

Mezi deklarovanými prioritami se objevuje zejména protidrogová novela trestního zákona omezující možnosti snížení trestu u intoxikovaných pachatelů, zpřísnění postihů za dopravní trestné činy spáchané pod vlivem alkoholu či drog, zvýšení trestních sazeb u drogové kriminality, důslednější kriminalizace neplacení výživného, úvahy o snížení věku trestní odpovědnosti i přísnější přístup k recidivistům při rozhodování o podmíněném propuštění.

Společným jmenovatelem těchto opatření je posilování trestní represe a zpřísnění regulace.

Tento přístup přitom ostře kontrastuje s trestní politikou končící vlády Petra Fialy, která se ve svém programovém prohlášení, v návaznosti na Strategii restorativní justice pro ČR, hlásila k odlišnému pojetí trestání založenému na omezení nadměrné represe, posilování alternativních trestů a snižování recidivy prostřednictvím nápravy pachatelů, nikoliv jejich izolace.

Vitáným výstupem tohoto směřování byla již zmíněná novelizace trestních předpisů, provedená zákonem č. 270/2025 Sb., která reflektuje moderní zahraniční trendy v oblasti trestního práva a snaží se o jeho racionalizaci, a to především prostřednictvím omezení

automatismu ukládání trestů odnětí svobody a rozšíření prostoru pro ukládání alternativních trestů (tj. trestů nespojených s odnětím svobody) tam, kde odnětí svobody postrádá svou funkci.

Zvláštní pozornost je v novele věnována také trestnému činu zanedbání povinné výživy, který patří dlouhodobě k nejčtetnějším trestným činům v České republice. Právě zde se nejzřetelněji ukazuje problematičnost represivního přístupu: trest odnětí svobody ve většině případů nevede k úhradě výživného, neboť odnětím svobody se dlužník zbavuje možnosti výdělků.

Smyslem trestní reakce zde proto nemá být samotný trest, ale vytvoření podmínek, za nichž bude povinný schopen výživné skutečně plnit.

V tomto světle působí deklarovaný záměr nové vlády zpřísnit trestní odpovědnost za neplacení výživného jako krok zpět směrem k modelu, jehož nefunkčnost byla již několikrát odborně pojmenována a legislativně reflektována.

Na programovém prohlášení v části týkající se trestněprávní politiky dále poměrně zaráží jeho částečná vnitřní rozpornost.

Na jedné straně text slibuje zpřísnění podmínek pro pobyt na svobodě u osob podmíněně propuštěných, tedy další omezení prostoru pro návrat odsouzených do běžného života, současně však vláda deklaruje snižování recidivy prostřednictvím integračních programů. Jakým způsobem má být posilována reintegrace osob, jejichž kontakt se svobodným životem má být zároveň dále zužován, zůstává bez odpovědi.

Podobně rozporuplně působí i slib „zefektivnění alternativních trestů“, rozšíření používání elektronických náramků a důslednější práce s vězni. Tyto cíle jsou bezpochyby legitimní. Programové prohlášení však nepřináší žádné upřesnění, zda má jít o rozvoj již přijatých opatření, nebo o jejich revizi.

Celkově tak trestní politika obsažená v programovém prohlášení působí spíše jako kombinace represivních reflexů a integračních hesel než jako ucelená strategie.

Vedle otázek trestního práva se prohlášení věnuje rovněž oblasti práva civilního.

Poněkud záhadně v tomto ohledu působí proklamace „občanský zákoník přiblížíme potřebám digitální doby“.

V odborné komunitě v současné době neprobíhá širší debata o tom, že by zákon č. 89/2012 Sb., občanský zákoník, vykazoval deficit, který by vyžadoval komplexní systematický zásah, v kontextu „digitální doby“.

Z programového prohlášení zároveň nijak nevyplyvá, jaké konkrétní instituty by měly být nově zaváděny, které oblasti soukromého práva považuje vláda za nevyhovující a jaká úprava má být případně již překonaná.

Nezbývá tedy než vyčkat, zda a s jakým konkrétním obsahem tato vágní deklarace dostane podobu skutečného legislativního návrhu – ideálně po věcné odborné debatě s těmi, kdo se soukromému právu věnují v každodenní praxi.

Rozpačité pocity se dostavují rovněž při čtení další části prohlášení, která se týká vzdělávání soudců a státních zástupců.

Vláda v této souvislosti slibuje zavedení „povinného průběžného vzdělávání“, ačkoliv tato povinnost již dnes výslovně vyplývá ze zákona o soudech a soudcích i ze zákona o státním zastupitelství.

O to groteskněji tato deklarace působí opět ve světle nedávno přijaté novely zákona o soudech a soudcích, provedené zákonem č. 269/2025 Sb., jejíž účinnost je stanovena rovněž k 1. 1. 2026.

Tato novela zavádí povinnost soudců předkládat individuální tříleté plány vzdělávání předsedům soudů, současně posiluje metodickou roli Justiční akademie a prodlužuje promlčecí lhůtu pro kárná provinění soudců i státních zástupců.

Rovněž v této oblasti se tak zdá, že má vláda v úmyslu „zavést“ něco, co již bylo zákonodárcem přijato.

Podobně nejasně vyznívá v tomto kontextu i teze o „zvýšení prostupnosti právnických profesí“. Český právní řád totiž již dnes umožňuje relativně široký pohyb mezi jednotlivými právními povoláními – ať už mezi advokací, justicí, státním zastupitelstvím, notářstvím či exekutorským stavem. Programové prohlášení však nijak nekonkretizuje, která konkrétní bariéra má být odstraněna.

S ohledem na shora uvedené nelze než uzavřít, že vláda v rámci šesté kapitoly programového prohlášení namísto přesvědčivé koncepce v oblasti práva a spravedlnosti nabízí spíše legislativní *déjà vu*.

Celek tak působí spíše jako katalog již existujících či nedávno přijatých opatření než jako program skutečné změny. Nové podněty se v textu objevují spíše sporadicky, zpravidla bez vysvětlení, v čem mají spočívat a jakým způsobem mají být realizovány.

U některých návrhů navíc nejde o krok vpřed, ale spíše o návrat k již překonaným přístupům – zejména tam, kde vláda prosazuje posilování trestní represe namísto snahy o kultivaci systému prostřednictvím prevence, práce s pachateli a moderních trestně-politických nástrojů.

Nezbývá tak než doufat, že vláda své záměry ještě přehodnotí ve prospěch promyšlené a odborně ukotvené koncepce právní politiky, která nebude reagovat na aktuální nálady, nýbrž na skutečné potřeby moderního právního státu.

Natalie Bret je advokátka v advokátní kanceláři VSP.

7. Hospodářství, průmysl a energetika

Filip Blaha

Podivný příběh doktora Jekylla a pana Hyda – tak by se dala shrnout kapitola programového prohlášení vlády v oblasti hospodářství, průmyslu a energetiky. Na jednu stranu nám totiž nadcházející vláda představuje líbivá hesla a slogany o důležitosti soukromého sektoru a snížení zbytečných nákladů nebo byrokracie, čili slušného doktora Jekylla. Načež nám bez kousku studu prodává strašlivého pana Hyda v podobě zestátnění ČEZu, drahého a nebezpečného nápadu zavádějícího katastrofou.

Hnutí ANO si již v předvolebních debatách a odborných diskusích často chlubilo svou hospodářskou strategií. Ta samotná v sobě nese i nadějně a smysluplné nápady v podobě snížení byrokracie a podpory startupů skrze vytvoření přívětivého prostředí, deregulace nebo přechodu z dotační na odpisovou ekonomiku. S přihlédnutím na historii některých členů vlády se poslední zmíněný bod jeví při nejlepším jako úsměvný. A i když všechny tyto body naznačují víru v soukromý sektor a převzetí „best practices“ ze zahraničí, celá tato část je zcela zastíněna plánovaným přístupem k energetice.

I v této části se dají najít pozitivní body a to návaznost na jadernou energii, kterou prosazovala předchozí vláda. Pozitivní je i zajištění účasti českých firem na dodavatelských zakázkách týkajících se stavby Dukovan. Smysl dává i výstavba plynových elektráren, které jsou díky moderním technologiím a filtrům považovány za jedny z nejméně škodlivých fosilních paliv. Tyto pozitivní kroky jsou ovšem pouze kapka v oceánu nesmyslných politik.

Zestátnění ČEZu je drahý nápad, na který není v současnosti v rozpočtu absolutně prostor. Zlevnění elektřiny skrze tento krok navíc není ani zdaleka zaručeno. Další zatížení pro státní rozpočet bude znamenat i převzetí [PoZE poplatků](#), díky čemuž se stát de facto rozhodne dotovat elektřinu, což je v rozporu s odchodem od dotační ekonomiky, jak se v prohlášení píše o kousek výše.

Nová vláda prý také zařídí prevenci blackoutů. Třeba nám příště slíbí, že poručí i větru a dešti.

Úsměvná je i část týkající se emisních povolenek, respektive silácké řeči a slavné plány staronové vlády. Nelze než připomenout že to byla vláda hnutí ANO, která na evropské půdě dala zelené legislativě průchod. Je to sice již zbytečná lamentace, ovšem může posloužit jako obraz to jak vážně to asi s přijetím [ETS2](#) může myslet. I kdyby navíc byla připravena ETS2 nepřijmout, nejeví se to jako chytrý krok. Jediným negativním dopadem by totiž nebyly jen sankce nebo ztráta nároků na balík peněz určený na náhrady. Ale také naprostá izolace od toho legislativu jakkoliv upravovat nebo reformovat. Jak navíc ukazuje mnoho případů z EU,

opozice vůči likvidační ekologické politice existuje. Je ovšem potřeba ji umět zformovat a neuzavírat se jakékoliv diskusi – byť na první pohled myšlenka odmítnutí působí líbivě.

Program taktéž slibuje „zásadní přehodnocení byrokratické zátěže podnikatelů[, které] nebude na bázi dílčích opatření, ale skutečné reformy“. To bychom rádi podpořili, avšak vzhledem k výkonu minulé vlády ANO, je na místě značný skepticismus. V programu se opakuje oblíbená dezinformace Patrika Nachera o dvojí kvalitě spotřebních výrobků dvojí kvalitě potravin, [kterou vyvrátila Evropská komise](#) za minulé vlády ANO.

Celkově lze tedy říct, že tato kapitola je jakási fúze populistických líbivých hesel jak pro soukromý sektor a firmy, tak pro občany a koncové spotřebitele. Mnoho kroků zní pro jednotlivé skupiny líbivě a každý si v podstatě vyzobe to své. Celistvý a smysluplný obrázek pro tržních opatření se zde ovšem jen tak vykreslit nedá. Dokument nesděluje nic konkrétního, spíše vrší líbivé fráze bez jakéhokoliv kontextu, jako kdyby někdo udělal stenozáznam projevu multiministra Havlíčka v televizní debatě a přidal jej jako kapitolu do programového prohlášení.

Právní dodatek od Natálie Bret: Poměrně nekonceptně v tomto kontextu působí i bod věnovaný ochraně spotřebitele. Vláda v prohlášení deklaruje ambici posilovat ochranu slabší strany, a to mimo jiné i prostřednictvím dlouho diskutovaného institutu hromadných žalob. Ten byl do českého právního prostředí zaveden implementací evropské směrnice o zástupných žalobách na ochranu kolektivních zájmů spotřebitelů, především jako reakce na nekalé obchodní praktiky, které jsou z pohledu jednotlivce bagatelní, avšak v masovém měřítku generují významné bezdůvodné obohacení či systematicky porušují spotřebitelská práva. Právě v těchto případech se spotřebitel zpravidla do individuálního soudního sporu nepouští, a to ani tehdy, je-li jeho nárok po právní stránce důvodný. Česká implementace tohoto institutu byla nastavena poměrně restriktivně, což se promítlo do jeho dosud omezené praktické použitelnosti. Určitý posun nicméně naznačuje [první rozhodnutí Městského soudu v Praze ve věci hromadné žaloby spotřebitelů](#), které ukazuje, že institut není zcela nefunkční. O to paradoxněji vyznívá politický slib jeho podpory, aniž by bylo zřejmé, čeho má vláda v oblasti ochrany spotřebitele konkrétně dosáhnout a jakými prostředky.

Nabízí se přitom otázka, zda je v současné chvíli, kdy je ochrana spotřebitele v rámci evropského práva již nastavena velmi široce, právě tato oblast skutečně tou, která vyžaduje další pozornost.

Filip Blaha vystudoval ekonomii na Masarykově univerzitě a zaměřuje se na interakce měnové a fiskální politiky a na to, jak můžeme lépe porozumět ekonomice pomocí inovativních makroekonomických modelů.

8. Doprava

Jana Galvis

Prohlášení o dopravě je na první pohled velmi technické, ale pod povrchem je to hlavně ideologický manifest „mobilita bez omezení“, který se silně staví proti evropským klimatickým regulacím a zároveň slibuje masivní stavební boom. Ekonomicky je to mix racionálních kroků, riskantně přestřelených závazků a několika momentů, kde chybí jakákoliv rozpočtová disciplína.

Co působí rozumně? Koncept rychlého budování páteřní infrastruktury, odstranění byrokracie v liniových stavbách a využívání PPP projektů tam, kde mohou dát lepší poměr cena/čas. Česko dopravní infrastrukturu opravdu zanedbalo – zejména dálnice a železniční koridory jsou často v horším stavu než u sousedů, a země doplácí na pomalé povolování i roztržité plánování. Urychlení staveb, digitalizace procesů a jasný tlak na dokončení rozestavěných dálnic je krok správným směrem. Ekonomickou optikou je to přesně oblast, kde stát investovat *má*: dopravní infrastruktura je základní podmínka mobility pracovních sil, ekonomického růstu a konkurenceschopnosti regionů.

Za plus můžeme označit také slib novelizace zákona „o provozu na pozemních komunikacích tak, aby čistý zisk z provozu městských radarů byl odváděn do Státního fondu dopravní infrastruktury“, aby si některé obce nedělaly z nesmyslných rychlostních pastí dojnou krávu, nýbrž se snažily zlepšit design silnic. Nastupující vláda také chce srovnat „podmínky pro elektromobily a klasická vozidla, včetně dálničních známek“, což zní dobře, avšak je třeba dbát na to, aby se s vaničkou nevytilo i dítě, neboť klasická auta emitují více zplodin, tj. externalit, a zaslouží si tak být více zdaněna, např. spotřební daní z benzínu.

Hezky zní také slib „pokrytí všech železničních koridorů internetem 5G“, avšak skepticismus je zjevně namístě. Nesmyslem je naopak vrácení „slevy na jízdné pro studenty a seniory ve výši 75 procent“ a zavádění „povinnost pro řidiče taxislužeb prokazovat znalost českého jazyka“, což je obzvlášť humorné od vlády, kde česky neumí [resortně odpovědný ministr](#) ani premiér.

Jenže velká část dokumentu je současně výrazně populistická a ekonomicky nevyvážená. Tak například rezolutní odmítnutí zákazu spalovacích motorů a uhlíkových daní je sice politicky chytlivé, ale realita globálního automobilového trhu a evropské regulace jde opačným směrem. Automobilky už masivně investují do elektromobility – ne kvůli ideologii, ale protože je to ekonomicky racionální strategie vzhledem ke světovým regulacím a poptávce. Když stát zaujme postoj „my to dělat nebudeme“, riskuje, že česká verze mobility bude za deset let zastaralá a drahá. Ekonomie říká, že stát nemá vynucovat konkrétní technologii – ale stejně tak nemá bránit evoluci trhu. Prohlášení se tady brání spíše realitě než ideologii.

Podobně problematická je představa, že lze „zmrazit cenu“ dálničních známek a zároveň masivně investovat do dálnic. Dopravní infrastruktura musí být financovatelná – a ideálně tak, aby uživatelé platili spravedlivý podíl. Oznámení, že vláda zmrazí ceny a zároveň bude stavět víc než kdy dříve, znamená jediné: větší tlak na státní rozpočet. Což je v rozporu s proklamací o odpovědném hospodaření [v předchozí kapitole](#).

Na první pohled působí věta „odmítneme ideologické zásahy, které by omezovaly svobodu mobility“ jako rozumná a neutrální. Jenže když se člověk podívá na obsah celého dopravního prohlášení, zjistí, že je v tom jeden zásadní paradox: vláda tvrdí, že nechce ideologii, ale následně prosazuje právě *silně ideologická opatření*, jen v jiném směru.

Celé to začíná u toho, že „svoboda mobility“ je v textu ve skutečnosti synonymem pro neomezenou automobilovou dopravu, a to přesto, že strana Motoristů z tohoto resortu zbaběle utekla. To není kritika aut jako takových – je to prosté konstatování faktu, že veškeré klíčové body dopravního programu chrání, zvýhodňují nebo rozšiřují prostor pro auta, zatímco jiné dopravní módy se nemají „protežovat“. Problém je, že tohle není neutralita, to je jasná preference jednoho dopravního způsobu, prezentovaná jako „boj proti ideologii“.

Zákaz spalovacích motorů od roku 2035 se odmítá. Uhlíková daň na paliva se odmítá. Poplatky a provozní náklady pro motoristy se mají zmrazit. Totéž platí pro dálniční známky. Nic z toho není neutrální – všechno to jsou kroky, které mají jeden hlavní efekt: zachovat současné výhody automobilové dopravy a zabránit tomu, aby se náklady aut promítly do ceny jejich používání.

Avšak tady přichází ten zásadní ekonomický problém: automobilová doprava dnes už není jen individuální volba, ale *systém, jehož společenské náklady platí všichni*. Zácpy, hluk, náklady na infrastrukturu, emise, dopravní nehody – to nejsou tržní externality, které by se motorista rozhodoval zaplatit. Ty náklady dnes leží na státu, městech a obyvatelích. Když vláda odmítne jakékoliv nástroje, které by je alespoň částečně reflektovaly, není to liberální přístup – je to *subvence automobilismu*.

A když k tomu dodá, že nebude „protežovat žádný dopravní mód, včetně cyklistické dopravy“, tváří se to jako férovost. Ale ve skutečnosti je to další paradox. Silniční doprava je totiž dávno protežovaná: má největší investice, největší prostor, největší bezpečnostní a legislativní prioritu a minimální zpoplatnění externalit. Ostatní dopravní módy, zejména ty ekologičtější – MHD, železnice, cyklo – jsou strukturálně v nevýhodě.

Proč?

Protože neexistuje trh, ve kterém by si každý dopravní mód konkuroval férově. Každý dopravní mód závisí na rozhodnutích státu – tedy na infrastruktuře, investicích, regulacích a cenách. A pokud stát řekne „nebudeme preferovat nic“, ale zároveň aktivně preferuje auta, pak vzniká *nerovnováha, nikoliv rovnost*.

Další velký rozpor je v obrovském množství závazků: dokončení D3, D6, D11, D35, okruhu Prahy, železničních tratí, přestavby nádraží, napojení letiště, modernizace překladišť, VRT analýzy, vodní stupeň Děčín, prodloužené elektrifikace, třetí koleje... To všechno je dohromady investičně naprosto mimo možnosti jednoho funkčního vládního období, natož dvou. Bez tvrdého rozpočtového rámce je to jen seznam přání. Nastupující vládě však pomáhá, že tyto projekty jsou v mnohaletém procesu, který ve většině případů trvá dokonce mnoho desetiletí (viz např. [D6 z Prahy do Varů](#) nebo [D3 z Prahy do Budějovic](#)), takže se jejím dokončením vláda bude moct pochlubit, aniž pro to cokoliv udělá.

Neexistující severní dálnice z Prahy do Ostravy a [z Brna do Vídně](#) zatím zůstávají obrovskou ostudou české dopravní politiky. I díky tomu je D1 často přetížená a zřejmě není daleko doba, kdy bude na místě uvažovat o větším zpoplatnění této dálnice.

Pozitivní je naopak snaha posílit nákladní železnici, překladiště, ETCS, bezpečnost přejezdů – to jsou kroky, které mají skutečně vysokou přidanou hodnotu. Nákladní železnice v ČR stagnuje, protože mezitím kamiony získaly obrovské výhody a stát nestihl investovat do modernizace. Víťame jakékoli kroky směrem k efektivnějšímu trhu – pokud to skutečně povede k férové konkurenci mezi železnicí a silnicí, ne jen k dalším dotacím. Rovněž jako nedostatečnou hodnotím přípravu VRT. V tomto maximálně zaostáváme za západem.

Zajímavé je také „sjednocení veřejné dopravy“. To je jedna z mála věcí, kde je centralizace skutečně užitečná – roztržitost krajských systémů je neefektivní. Pokud to má být digitalizovaný, volně konkurenční framework, může to být krok k lepší dopravní integraci.

Co se týče vodního stupně Děčín, to je dlouhodobě kontroverzní projekt, který ekonomicky nedává silný smysl, pokud se nezmění hydrologické podmínky Labe. Investovat miliardy do projektu s velmi nejistým efektem je přesně to, co vidíme jako riziko absence cost-benefit analýzy.

Celkově jde o kapitolu, která má dobré jádro (rychlejší povolování, masivní dopravní investice, digitalizace, PPP), ale zároveň trpí častým problémem populistických vlád: slibuje všechno všem a bez toho, aby pojmenovala, co kvůli tomu přestane platit, osekávat nebo odložit.

Plusy

- důraz na rychlou výstavbu, jednoduché procesy a otevřený liniový zákon
- masivní podpora páteřních dopravních staveb, kde má stát investovat
- rozumná orientace na modernizaci železnice (ETCS, elektrifikace, nádraží)
- využívání PPP projektů (pokud budou dobře řízené)
- podpora infrastruktury letiště, strategické napojení
- snaha sjednotit veřejnou dopravu a vytvořit funkční systém

Minusy

- odmítnutí emisních norem a zákazu spalovacích motorů ignoruje realitu trhu
- sliby o zmražení cen známek + masivní investice = rozpočtový rozpor
- příliš mnoho závazků bez jasných priorit a financování
- nerovnoměrné zacházení mezi druhy dopravy (auta privilegovaná)
- vodní stupeň Děčín – ekonomicky slabý projekt s vysokou ekologickou cenou
- chybí cost-benefit logika u velké části slibů

Závěr

Ambiciózní plán, ale bez tvrdých priorit a rozpočtové disciplíny. Hodně dálnic na papíře, málo ekonomické logiky v pozadí.

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialista e-commerce. Zabývá se ekonomikou, latinskou Amerikou a rodinnou politikou.

9. Vzdělávání

Teodor Kuběna

Očekávání spojená s nástupem vlády hnutí ANO byla v liberálně smýšlející části společnosti, mírně řečeno, apokalyptická. Pokud však odložíme emoce a podrobíme programová prohlášení vlád Spolu a ANO chladné textové analýze, zjistíme překvapivou skutečnost. Obávaná revoluce se nekoná. Nikoliv proto, že by nové prohlášení bylo tak liberální, ale proto, že to předchozí bylo mnohem více etatistické, než si mnozí připouštějí.

Při čtení kapitoly o vzdělávání se nelze ubránit dojmu, že sledujeme spíše předání štafety v centrálním řízení než dramatický střet ideologií. Obě vlády vycházejí ze stejného předpokladu: problémy školství vyřeší navýšení objemu peněz a posílení pravomocí státu.

Rozpočtová iluze: Stejný recept, jiná čísla

Pokud někdo doufal, že vláda Petra Fialy přinese do financování školství tržní prvky, musel být zklamán již tehdy. Cílem koalice Spolu bylo navýšit veřejné výdaje na úroveň průměru zemí OECD. Hnutí ANO přichází s naprosto totožným závazkem, jen jej formuluje jako „postupné navýšení“.

V otázce platů učitelů se mění pouze forma garance, nikoliv princip.

- **Vláda Spolu** garantovala platy na úrovni 130 % průměrné mzdy.
- **Vláda ANO** volí konkrétní nominální cíle: 50 tisíc nástupní plat a 75 tisíc průměr na konci volebního období.

Ekonomická podstata zůstává neměnná – jde o plošné navyšování mandatorních výdajů bez přímé vazby na kvalitu výstupu či poptávku rodičů (pro příklady neexistující vazby viz např. práci ekonoma [Erica Hanusheka](#) z USA (2016)). V tomto ohledu se „populismus“ ANO neliší od „priorit“ předchozí koalice.

Chiméra centrálního plánování trhu práce

Oba dokumenty prokazují nezlomnou víru v to, že úředník od stolu dokáže predikovat budoucnost lépe než trh.

- **Koalice Spolu** chtěla aktualizovat Národní soustavu kvalifikací a ve spolupráci se sektorovými radami řídit systém celoživotního učení.
- **Vláda ANO** jde v této logice ještě o krok dále a plánuje financování vysokých škol tak, aby kapacity reflektovaly „budoucí situaci na pracovním trhu“.

Představa, že ministerstvo dokáže určit, jaké profese budou potřeba za pět či deset let, je typickou ukázkou „fatální domýšlivosti“, před kterou varoval již F. A. Hayek. Ať už to nazýváme strategií (Spolu) nebo podporou „oborů budoucnosti“ (ANO), výsledek je pro daňového poplatníka a flexibilitu trhu stejně nebezpečný.

Kulturní války: Od inkluze k zákazům mobilů

Největší emoce budí tradičně hodnotové otázky. Zde vidíme posun v rétorice, ale v praxi jde spíše o výměnu jedné formy sociálního inženýrství za jinou.

Zatímco Spolu kladlo důraz na „občanské vzdělávání“ a boj s dezinformacemi, ANO kontruje požadavkem na školu „prostou ideologických vlivů“ a politických neziskovek. Zní to jako deregulace, ale ve skutečnosti si stát jen vymíní monopol na to, co je a není ve škole přípustné.

Podobně je to s inkluzí. Spolu slibovalo její „revizi“ při zachování systému, ANO slibuje „zrušení neefektivních prvků“. Ačkoliv rétorika přitvrdila, podstata zůstává: stát i nadále centrálně určuje, jak má vypadat složení tříd, místo aby nechal rozhodnutí na školách a rodičích.

Novým prvkem paternalismu u ANO je pak mikromanagement volného času dětí – zákaz mobilů a nařizování aktivního trávení přestávek. To je sice z liberálního pohledu nepřijatelný zásah do kompetencí školy, ale není to kvalitativně jiný přístup než dřívější snahy státu řídit digitální gramotnost a nákupy techniky. A s mobily u dětí je to [složitější, než předkládá Jonathan Haidt](#).

Světlý bod: Racionální přijímačky

Abychom jen nekritizovali, programové prohlášení ANO obsahuje jeden bod, který dává větší ekonomický smysl než předchozí stav. Změna systému přijímacího řízení na SŠ, kdy si žáci vybírají školu až po znalosti výsledků státních testů, je krokem k efektivnějšímu párování nabídky a poptávky. Zde se paradoxně populistické hnutí chová racionálněji než předchozí „vláda odborníků“.

Závěr

Očekávaná katastrofa se nekoná, stejně jako se nekonalo liberální reformní úsilí v minulém období. České školství zůstává i pod novou vládou v zajetí státního paternalismu, dotačních titulů a centrálního plánování kapacit. Barva vládních stran se změnila, ale podstata systému, kde stát ví lépe než rodič, co je pro dítě dobré, zůstává zachována.

Vzděláváním jsme se také zabývali v naší studii [*Založeno na faktech*](#).

Teodor Kuběna studuje na Fakultě podnikatelské Vysokého učení technického v Brně. Zajímá se o ekonomii, podnikání, technologie, bojové sporty a zdraví.

10. Sociální politika a zaměstnanost

Karol Jakubčík

Dostáváme se k desáté kapitole programového prohlášení Babišovy vlády, a tou je sociální politika. Asi nás nepřekvapí, že se jedná o spoustu populistických opatření s minimální snahou o reálné reformy.

Úvod kapitoly, shrnující základní cíle, zní: „Sociální politika musí být spravedlivá, efektivní a zaměřená na potřeby všech generací“. To naznačuje masivní přerozdělování na všechny směry. Následuje fráze, že „sociální politika má spojovat, a ne rozdělovat“. Jakékoli přerozdělování v principu rozděluje společnost. Jde o hru s nulovým součtem, a když někdo více získá, musí někdo jiný více zaplatit. To nevytváří stmelující prostředí, právě naopak.

V další části popisují pokles životní úrovně, dopadající na všechny zranitelné skupiny, a jejich snahu řešit to zabezpečením sociální jistoty. Podle nás životní úroveň roste s tvorbou nového bohatství. Sociální politika nevytváří nové bohatství, pouze přerozděluje to existující. Efekt je opačný. Sociální stát vyžaduje zdaňování produktivních jedinců, které to demotivuje ke snaze a podnikání. Negativní efekt vysokých daní na růst a prosperitu je nepopíratelný. Sociální stát vyžaduje byrokratický aparát, čímž se utápí zdroje, které by se daly použít na něco produktivního. Snaha nové vlády zvýšit životní úroveň sociálními opatřeními je proto mylná.

Důchodový systém

V úvodní části byl deklarován cíl, aby byl důchodový systém udržitelný i pro budoucí generace. Působí to přinejmenším úsměvně, jelikož hned ve vedlejší větě je napsáno, že zastropují věk odchodu do důchodu na 65 let a znovu zavedou valorizace podle inflace a růstu mezd. To je jasný rozpor, protože zvyšovat výdaje na důchody je všechno jen ne udržitelné. V době vysokého deficitu a demografického přechodu je takové opatření velmi nezodpovědné a je to očividný populismus.

Důchodový systém je postaven tak, že důchody současných důchodců jsou vypláceny současnými pracujícími. Je to velké státní Ponziho schéma. Funguje to vcelku dobře, pokud populace narůstá a je dostatek lidí v produktivním věku. My jsme ale v situaci demografického přechodu, kdy klesá porodnost a populace se zmenšuje. V takové situaci se celý systém stává neudržitelným. Bez dramatické reformy se systém nedá ufinancovat bez nějaké kombinace růstu věku odchodu, poklesu důchodů nebo růstu sociálních odvodů. Vláda dala jasně najevo, že první dvě možnosti odmítá, čili chce celou zátěž přesunout na stále se zmenšující produktivní populaci.

Jediným udržitelným řešením je posílení soukromých prvků důchodového systému, tak aby si každý sám šetřil na svůj důchod. Zatímco současný systém pouze přerozděluje existující prostředky, soukromé důchodové spoření by je investovalo do produktivního využití. Peníze, které by si lidé šetřili, by se zhodnotily a využily by se pro tvorbu nového bohatství. Člověk by tak ve stáří vybral výrazně víc, než kolik si šetřil. Takové řešení ale tato vláda nenavrhuje.

Vláda se rozhodla podporovat zdroje systému, čili zvýšit porodnost sociálními opatřeními. Cílem je zajistit, aby rodina mohla mít, kolik dětí chce, bez poklesu životní úrovně. Ekonomické důsledky rozhodnutí o velikosti rodiny nemají nést rodiče, ale jsou přeneseny na ostatní skupiny obyvatelstva, kterým se zdroje vezmou. Nejenže to odnímá osobní odpovědnost, ale je to nespravedlivé a neefektivní. Náklady na dítě jsou vysoké, takže by taková opatření byla velmi nákladná. Nedává smysl řešit nefunkční sociální systém sociálním inženýrstvím.

Jako hlavní opatření u důchodů bylo tedy zastropování věku odchodu na 65 let a „spravedlivé“ valorizace. Dále chtějí valorizaci, která by zvyšovala důchody od 80 let. Jedná se o další zbytečný nárůst výdajů. Myslíme si, že v době vysokého deficitu a dluhu by měl stát šetřit, a ne naopak. Není důvod, proč by se toto šetření nemohlo dotknout i těch nejstarších. Zavedení dřívějšího věku odchodu do důchodu pro náročné profese je pochopitelný krok.

Další opatření chce motivovat pracující důchodce nárůstem jejich důchodu o 1,5 % za každý odpracovaný rok. Bez znalosti efektu tohoto opatření na (ne)pracující důchodce je těžké odhadnout fiskální dopad.

Negativně hodnotíme daňová zvýhodnění pro zaměstnávání lidí v předdůchodovém věku. Rozhodnutí o zaměstnání má být děláno na základě produktivity. Pokud zaměstnání člověka ve vysokém věku není rentabilní, dotování takového místa je neefektivním plýtváním zdroji.

Pozitivním krokem je záměr vytvořit dobrovolný pilíř, ve kterém by si lidé sami spořili na důchod. Už méně pozitivní je část o zvýhodnění a zabezpečení státem. Efektivita státu v zabezpečování takových produktů není velká, a lépe to zvládnou soukromé společnosti. Nevidíme také důvod úspory státně dotovat.

Pokud by se ale jednalo o koncept druhého pilíře, byl by to velký krok vpřed. Tento systém bohužel v ČR selhal. Na Slovensku funguje i přes neustálé útoky levicového premiéra. Vidíme ho jako nejlepší způsob postupné transformace na soukromý důchodový systém. Tento systém spočívá v tom, že část ze zdrojů, které jdou sociální pojišťovně, si přesunete na soukromé spoření. Je to čistý zisk pro pojištěnce a je škoda, že se v ČR neujal.

Vládě bychom doporučili poučit se [z reforem v Chile](#), jejichž autorem je José Piñera. Zavedení a postupné rozšiřování druhého pilíře by bylo dobrým krokem k postupné privatizaci celého systému. S tím se mělo začít už minimálně před 20 lety. Častým argumentem proti tomuto modelu je, že by to významně snížilo životní úroveň nejchudších a jejich schopnost zabezpečit

se na stáří. Je totiž pravda, že by se ze systému odstranila solidarita a rovnostářství. Pro klasický liberalismus je tržní alokace bohatství spravedlivá a je to plně v souladu s principem osobní odpovědnosti za svůj život. Je důležité připomenout, že úspory by se zhodnocovaly a generovaly by víc bohatství než současný systém, který pouze přerozděluje. Každopádně i v našem modelu bychom mohli aplikovat solidární prvek. Stát by mohl nízkopříjmovým občanům přispět přímo do důchodových fondů, čímž by zvýšil zhodnocující se základ.

Rodinná politika

Záměr vlády řešit rozpad důchodového systému zvýšením porodnosti je nerealistický a škodlivý. Studie zkoumající vliv rodinné politiky na porodnost mají poměrně konzistentní závěry. Peněžní transfery mají statisticky významný vliv na porodnost, který však není výrazný. Aby byl vliv dost velký, muselo by dojít k obrovskému dlouhodobému přerozdělování. To je však neefektivní a přináší mnoho negativních důsledků.

Studie ukazují, že víc než transfery má vliv dostupnost služeb, jako jsou školky a jesle. Výrazný vliv má také flexibilita pracovního poměru. Je to z očividného důvodu, že to uleví matkám, které tak nemusí zůstat 3 roky doma a čelit volbě mezi kariérou a dítětem. Efektivní rodinnou politikou by tak bylo zvýšení míst ve školkách a jeslích, což by se podle nás provedlo nejlépe vpuštěním trhu do sektoru. Klíčová je i deregulace pracovněprávních vztahů a umožnění flexibilnějších poměrů. To ve vyhlášení najdeme, i když ne v dostatečné míře.

Prvním návrhem je zvýšení rodičovského příspěvku na 400 000 Kč. Dopad na porodnost nebude dost vysoký, aby toto opatření stálo za to, navíc byl tento příspěvek navýšen [teprve před dvěma lety](#). Jedná se o další růst výdajů v době, kdy je třeba šetřit. Jde to proti principu osobní odpovědnosti a socializuje to náklady na dítě, které by měl nést rodič.

Dalším cílem je zavést tzv. rodičovský režim jako alternativu k rodičovské dovolené. Tento krok není nijak popsán, ale předpokládá se, že to bude flexibilnější režim s možností práce na částečný úvazek. Takové flexibilní opatření je pozitivní a mělo by být co nejvíc ponecháno na dohodě zaměstnance se zaměstnavatelem.

Velmi nejasně zní věta „Obnovíme přídavky na děti podle aktuální situace rodin“. Tyto přídavky jsou v současnosti adresné a cílené na nízkopříjmové skupiny. Je pravděpodobné, že vláda se bude snažit o jejich univerzálnější platnost. To je zbytečné. Sociální podpora má být adresná pro lidi v nouzi a široké sociální programy pro všechny jsou plýtváním penězi.

Následuje velmi nešťastný záměr o znovuzavedení školkovného a slevy pro pečujícího rodiče. Sice preferujeme slevy na dani před dávkami, jelikož jsou podmíněny příjmem a mají motivační charakter. Jsme ale proti excesivnímu množství různých slev. Preferujeme nízké daně pro všechny. Daňový a sociální systém má být jednoduchý, přehledný a efektivní.

Hlavní problém těchto dodatečných slev je ale jejich neadresnost a regresivní charakter. Rodiny s nízkými příjmy už využívají slevu na poplatníka, případně daňové zvýhodnění na děti, a ty jim úspěšně eliminují daňovou povinnost na nulu. Dodatečné slevy budou mít vliv jen na rodiny, které platí vysoké daně. To je v rozporu s adresností. Smysl sociální podpory je podpora sociálně slabých. Snížení daňové povinnosti vítáme, ale mělo by to probíhat formou univerzálního snížení sazby daně pro všechny.

Zlevněné stravné a dotace kroužků a mimoškolních aktivit vnímáme jako méně škodlivé opatření. Nelíbí se nám ale paternalismus a selektivní podpora. Toto rozhodování by mělo být v rukou rodiče. Na druhé straně podpora kroužků se dá považovat za investici do lidského kapitálu dětí.

Následuje zabezpečení zvýhodněného rodinného vstupného do kulturních a vzdělávacích zařízení. Chtějí tím podmínit případné financování a dotace. Jedná se o další deformaci a zásah do soukromého trhu a podnikání.

Sociální dávky

Vláda chce v první řadě revidovat superdávku. Plánují upravit údajně diskriminační parametry a vyčlenit přídatky na děti. Koncept superdávky znamená sloučení více dávek, jako je příspěvek na bydlení nebo dávky v hmotné nouzi, do jedné. Je to vítaný koncept, protože systém zjednodušuje. Rovněž vítané je i jeho upravení. Záleží samozřejmě na provedení. Pokud by vláda snížila adresnost a udělala dávku univerzálnější, což se dá čekat, byl by to negativní krok.

Určitě jsou v této kapitole i kroky, které stojí za pochválení. Je jím například delegování řešení sociální situace obcím. Obce znají situaci občanů nejlépe, což může snížit informační asymetrii.

Sociální péče

Snahu o zefektivnění financování tak, aby reálně odrazilo kvalitu a potřeby klientů, vnímáme pozitivně. Velmi oceňujeme i snahu o větší zapojení soukromých prostředků. Je ale otázka, jak bude vypadat konkrétní provedení.

Dalším bodem je vyšší důraz na terénní péči, namísto ústavní péče. Taková péče je nejen humánnější, ale i nákladově efektivnější. Podpora neformální péče, čili když se o potřebné stará rodina, je dalším nákladově efektivním opatřením. Raději dát peníze pečujícím dětem, než platit domov důchodců. Také vítáme záměr propojit zdravotní a sociální péči.

Práce a zaměstnanost

V prvním kroku chce vláda udělat z úřadů práce aktivní partnery, propojit je se školami a zajistit jejich efektivnější funkci. Záměrem je, aby reagovaly pružněji na změny na trhu, jako je rozvoj

umělé inteligence. My máme pochybnosti, zda je to možné. Úřady práce jsou státní a postrádají jakékoli tržní signály a motivace. Reagují pomalu, jsou zatížené přílišnou byrokracií a informační asymetrií. Bylo by na místě jejich úplné zrušení jakožto fyzických budov. Funkci hledání práce a rekvalifikace uchazečů plní soukromé pracovní agentury mnohem lépe.

Vláda slibuje posílit boj proti práci načerno. Práce načerno je pouze pochopitelnou snahou vyhnout se excesivnímu zdanění a regulacím. Extrémní legislativní regulace trhu práce a pracovních poměrů neodpovídá potřebám určitých sektorů, ve kterých není stabilní poměr na plný úvazek možný, jako jsou například stavební práce. V dalším bodě jsou sice zmíněny „flexibilní úvazky pro rodiče, seniory a zdravotně znevýhodněné“, ale pravděpodobně to nebude ani zdaleka dostačující a má to pouze sociální rozměr.

Zachování legislativní definice pracovních poměrů a úvazků zůstává, což je problém, protože každý zaměstnavatel a odvětví má jiné potřeby, stejně jako každý zaměstnanec. Zákoník práce byl měl být zmírněn a zliberalizován a minimální mzdu je nutné aspoň nenavýšovat, když už nikdo nemá odvahu ji zrušit. Mzda a konkrétní parametry pracovního poměru mají vyplývat z tržní soutěže a dobrovolné dohody mezi zaměstnanci a zaměstnavatelem. Tak se zajistí efektivita, flexibilita a smluvní svoboda.

Jsou tu ale i pozitivní a vítané změny. Zrušení povinného hlášení u DPP (dohody o provedení práce) do evidence sociálního a zdravotního pojištění je pozitivum. Je to odstranění zbytečné legislativní zátěže pro firmy, což jim uleví od byrokratických povinností. Zrušení povinných lékařských prohlídek pro brigádníky taktéž, avšak to [již bylo zrušeno](#), takže si Babišova vláda může odškrtnout další úspěch ještě před uvedením do úřadu.

Velmi vítaný je bod o zjednodušení adopčního procesu. Myslíme si, že investice do pěstounů a náhradních rodin je pro děti přínosná a je to investice do lidského kapitálu. Rádi bychom ale viděli rozšíření adopce i pro svobodné rodiče a homosexuální páry.

Závěr

Tuto část programového prohlášení i přes několik pozitivních bodů nemůžeme hodnotit pozitivně. Je plná populismu a výrazného zvyšování sociálních výdajů. Prohlášení postrádá jakoukoliv reformu důchodového systému. Naopak chce aktivně zvýšit výdaje na důchody, i když bude stále méně zdrojů. Jak jsme psali, je nemožné státní intervencí zvýšit porodnost a vyřešit tak problém stárnutí populace. Většina bodů se v podstatě snaží řešit problémy způsobené státní intervencí další státní intervencí. V programu je minimální snaha systém deregulovat nebo zjednodušit.

Karol Jakubčák studuje ekonomii na Masarykově univerzitě v Brně a je národním koordinátorem slovenských Students for Liberty. Zajímá se o monetární politiku a historii ekonomického myšlení.

11. Zdravotnictví

Tereza Urzová

Nová vláda se ve své kapitole o zdravotnictví opírá o řadu palčivých témat současného systému. Je však nutné hned úvodem říci, že rozsah navrhovaných opatření je mimořádně široký – až tak, že vyvolává pochybnosti o jejich reálné proveditelnosti nejen v nadcházejícím volebním období, ale i v horizontu příštího desetiletí. Program působí místy spíše jako souhrn všech očekávatelných tezí, které by veřejnost od nového ministra zdravotnictví intuitivně očekávala.

Jednoznačnou prioritou vlády je – již tradičně – pokračování v zaváděné digitalizaci zdravotnictví. Cílem je efektivnější sdílení dat mezi poskytovateli, snížení administrativní zátěže a zajištění přístupu pacientů k vlastním zdravotním záznamům. Digitalizace představuje pro zdravotnictví nezbytný krok, který může zásadně přispět k časové i finanční efektivitě celého systému. V počáteční fázi bude úkolem nového ministra především navázat na práci svého předchůdce profesora Válka – například uvedením elektronické žádanky či mezioborového sdílení laboratorních výsledků do plného provozu. Teprve poté bude prostor pro nové kroky současné vlády.

Stran digitalizace je však nutné zmínit i její odvrácenou stranu. Tou nejvážnější hrozbou je bezpečnost – jak v podobě možných úniků dat, tak i v samotném principu centralizovaného ukládání citlivých informací o pacientech. Lékařské tajemství je totiž právní a kulturní konstrukce, jejíž současná podoba nemusí být zaručena navždy; její prolomení závisí na politicko-filosofickém konsensu společnosti. V programovém prohlášení vláda sice navíc zvlášť deklaruje zvýšeně dbát na kybernetickou bezpečnost a ochranu osobních údajů, ale dosavadní četné zkušenosti s tím, jak mnohé projekty digitalizace státu fungují a fungovaly, mohou zejména u tak důležité sféry plné osobních a choulostivých dat, budit velké obavy.

Za pozitivní lze považovat i záměr zavést systematický sběr a analýzu dat o kvalitě péče a sledování čekacích dob u jednotlivých poskytovatelů. Dnes totiž zdravotní pojišťovny a mnozí poskytovatelé tato data nejen nevyhodnocují, ale často ani nesbírají. Pacient tak nemá k dispozici relevantní informace, podle nichž by mohl vybírat lékaře podle kvality péče, a mezi poskytovateli chybí odborná i proklientská konkurence. Volba lékaře se proto často řídí bohužel pouze patientskými internetovými recenzemi (které bývají zavádějící) nebo dostupností termínů.

Vláda dále deklaruje záměr posílit kompetence nelékařských zdravotnických pracovníků a rozšířit zapojení administrativního personálu. Zvýšení pravomocí například sester či lékárníků považují za krok nezbytný – objem práce lékařů neustále roste a delegace vybraných činností může pro pacienty významně zlepšit dostupnost péče. V mnohých zahraničních

státech toto předávání kompetencí již dobře funguje. V některých případech dnes toto předávání kompetencí funguje již i u nás, ale samozřejmě v šedé, oficiálně nepřiznané zóně.

Poměrně nekonkrétní, a přitom jednou z nejdůležitějších částí programového prohlášení je hospodaření a finanční efektivita celého systému, které se zdají čím dál více neudržitelné do budoucna. České zdravotnictví nyní stojí dvakrát tolik, co stálo před pouhými sedmi lety, a to bez odpovídající subjektivně zlepšené kvality vnímané pacientem. Dokonce snad dnes ještě palčivěji slyšíme, jak je celý systém ještě více podfinancovaný. Pokud se na systému financování péče do budoucna nic nezmění a nebude se více hledět na nákladovou efektivitu a správnou alokaci zdrojů (pro kterou bude nutné se odklonit od centrálně plánovaných cen v celém sektoru), v českém zdravotnictví nebude žádaná další přidaná finanční dotace do systému dostatečná. Tento problém se pak bude v budoucnosti se stárnutím populace a modernizací péče neustále prohlubovat, až bude zdravotnictví ohroženo finančním kolapsem.

V prohlášení je sice zmíněná reforma systému veřejného zdravotního pojištění tak, aby mezi zdravotními pojišťovnami vzniklo skutečné konkurenční prostředí, což by k větší finanční efektivitě jistě mohlo přispět, záleží však na konkrétním provedení tohoto záměru. Současná pseudokonkurence pojišťoven je totiž omezená převážně na různé bonusové programy. Skutečná tržní soutěž by mohla vést k tlaku na kontrolu nákladů i kvalitu péče – pojišťovny by zároveň musely aktivně motivovat pojištěnce, aby zůstali jejich klienty.

Za jednoznačně pozitivní pak v prohlášení hodnotím snahu o navrácení základních principů dohodovacích řízení poskytovatelů se zdravotními pojišťovnami, tak, aby byla oslabována role úhradové vyhlášky. Odklon od úhradové vyhlášky je prvním krokem od centrálního řízení cen ve zdravotnictví. Každoroční politiky vydávaná vyhláška, která určuje ceny zdravotní péče a zejména pro státní poskytovatele vychází záměrně spíše příznivě, je zvláštním reliktem socialismu, který zamezuje ve zdravotnictví vidět reálné ceny péče, čímž znemožňuje již zmíněnou konkurenci pojišťoven, zásadně brzdí efektivitu a úplně špatně ve zdravotnictví alokuje zdroje.

Za překvapivý lze považovat plán na výstavbu nové supermoderní pražské fakultní nemocnice. Vzhledem k tomu, že již nyní má Česká republika velkou četnost zdravotnických zařízení, velice bohatou dotaci (zejména akutních) lůžek na množství obyvatel a poměrně dobrou symbiózu současných velkých nemocnic s lékařskými fakultami, nedává mně osobně smysl budovat novou nemocnici.

Zvláště působí i závěrečný bod kapitoly, který slibuje „zamezit přenášení rozhodovacích pravomocí z ČR na WHO a zajistit národní suverenitu v legislativních a rozhodovacích procesech“. WHO vůči České republice žádné takové pravomoci nemá – její úloha je výhradně doporučující. Tento bod proto působí poněkud nepatřičně a zřejmě cílí spíše na politickou rétoriku než na reálnou potřebu systému.

Celkově přístup nové vlády ke zdravotnictví nepřináší zásadní překvapení a v mnohých bodech navazuje na dosavadní směřování ministerstva. Zbývá nyní tedy jen sledovat, které z mnoha deklarovaných cílů se skutečně podaří prosadit. Těším se, až budeme moci za čtyři roky kroky současné vlády zhodnotit zpětně.

Tereza Urzová je praktická lékařka a analytička Institutu liberálních studií.

12. Zemědělství

Jana Galvis

Kapitola o zemědělství je školní ukázka toho, jak se stát snaží současně tvrdit, že chce „snížit závislost na dotacích“, ale zároveň přidává nové programy, garance, zákazy, speciální regulace a další vrstvy ochranných bariér. Jinými slovy – deklarace snížení závislosti na dotacích je na papíře, ale v jádru je protekcionistická. A protekcionismus, jakkoli se může tvářit jako obrana domácích zemědělců, dlouhodobě poškozuje spotřebitele, brzdí efektivitu a udržuje sektor ve stagnaci.

Dokument začíná tvrzením, že cílem je soběstačnost a potravinová bezpečnost. Je to klasický politický slogan, který působí dobře na uši, ale ekonomicky nedává smysl. Vyspělé země nejsou soběstačné – jsou *zásobované díky globálnímu obchodu*. Německo není soběstačné ve většině druhů potravin, Švýcarsko vůbec, Singapur ani trochu – a přesto jsou na tom jejich občané skvěle. Skutečná bezpečnost nestojí na tom „vyrobit vše doma“, ale na tom, že máme silné ekonomické vztahy, otevřený obchod a konkurenci, která drží ceny nízko a kvalitu vysoko. Vládní prohlášení ale míří opačným směrem: dává přednost domácí produkci před efektivitou, a to je vždycky drahé. Navíc, potravinová soběstačnost je nebezpečná, udělejte si myšlenkový experiment a představte si nabídku čerstvého ovoce a zeleniny z domácího trhu v lednu. Co najdete? (O potravinové soběstačnosti jsme v roce 2020 vydali analýzu [*Potravinová soběstačnost je drahý a nebezpečný nápad.*](#))

Mnoho potravin, které Češi rádi konzumují se u nás díky klimatickým podmínkám ani vypěstovat nedá. A jakákoliv snaha o soběstačnost akorát povede ke snížení nabídky potravin a jejich kvality.

Celý dokument je navíc vedený v duchu velmi výrazné ochrany trhu před „levnými dovozy“. Když politik řekne „levné a nekvalitní“, reálně tím často myslí jen to, že dovoz je *levnější než domácí produkce*. To však není chyba trhu – to je signál, že české zemědělství není dostatečně konkurenceschopné. Chce-li se stát vydávat za zastávce růstu produktivity, nemůže současně budovat bariéry konkurenci. Takto navržená politika vede k tomu, že konzumenti budou platit víc, zemědělci budou méně motivováni inovovat a trh bude méně dynamický. Ochranné zdi ještě nikdy nevedly k prosperitě.

Velký prostor také nová vláda věnuje boji proti maržím řetězců. To je politicky atraktivní téma, ale ekonomicky extrémně problematické. Pokud začne stát zasahovat do cenotvorby, dokonce říkat, jaké marže jsou „spravedlivé“, otevírá tím dveře do velmi nebezpečné zóny cenových regulací. Dlouhodobě to vede k nedostatkům, nižším investicím a zhoršení služeb. Navíc žádný západní stát s regulací marží v potravinovém retailu ekonomicky neuspěl – a ČR nebude výjimka. Pokud se řetězce chovají nevhodně, řešením není regulovat ceny, nýbrž posílit

konkurenci a vstup nových hráčů. Regulace marží akorát povede k tomu, že mnoho obchodů zavře, jelikož neufinancuje svůj provoz. A tedy ve výsledku se sníží konkurence a tím pádem nabídka pro spotřebitele. Realitou však je, že konkurence supermarketů je velmi silná a marže jsou minimální ([podle ÚOHS](#) tři koruny na krabici mléka, čtyři koruny na kilu mouky a necelou korunu na vajíčku).

Další zásadní rozpor se objevuje v tvrzení, že cílem je „snížit závislost na dotacích“, ale zároveň dokument obsahuje celou škálu nových podpor – od generační výměny, přes podporu investic, po programy na ochranu lesů, rybníků, zástavby, půdy, chovy zvířat, komunitní aktivity a regionální infrastrukturu. Ekonom to vidí jasně: když vláda chce méně závislosti na dotacích, musí dotace škrtat – ne vytvářet nové kapsy, do kterých je bude lít. Tyto dva cíle nelze naplnit současně.

Silně protekcionisticky působí i předkupní právo pro zemědělce na zemědělskou půdu. To je opatření, které omezuje trh, snižuje likviditu půdy, zhoršuje investiční prostředí a může vést k poklesu hodnoty majetku běžných vlastníků. Pokud stát nechce spekulanty, měl by snížit regulatorní nejistotu, zjednodušit převedení půdy a odstranit bariéry pro modernizaci, ne vytvářet polostátní kontrolu nad transakcemi.

Taktéž odstavec „Zabráníme spekulacím se zemědělskou půdou, ochráníme majetek před spekulanty ze zemí mimo EU a zavedeme přísnější pravidla pro vyjímání zemědělské půdy ze zemědělského půdního fondu, tak aby byla zachována pro budoucí generace.“ bude znamenat jenom větší protekcionismus pro zemědělce a vyšší ceny výstavby.

Zajímavé je, že dokument občas zakopne o myšlenky, které skutečně dávají ekonomický smysl – například snížení byrokracie, redukce kontrol a předpisů, nebo důraz na precizní zemědělství. Jenže i tyto pasáže znějí spíš deklarativně. Když čtu celé prohlášení, převládá politika „více ochrany, více domácích preferencí, více národních výjimek, více regulace dovozu“. To je přesný opak toho, co za posledních 30 let vedlo k růstu produktivity v zemědělství v zemích, které inovují nejrychleji.

Tvrdý odpor proti jakékoliv ekologické regulaci a vykreslování environmentálních požadavků jako „ideologických tlaků“. Jako ekonomové neobhajujeme přehnané regulace, ovšem také víme, že trh na externalitu neumí reagovat sám od sebe. Pokud někdo znečišťuje vodu, devastuje půdu nebo způsobuje erozi, nejde o „ideologii“ – to je ekonomický problém, protože škody nese společnost. Bez férových pravidel trhu se zemědělská půda ničí rychleji, než se sama obnovuje.

Směšná kulturní válka o spotřební daň na tiché víno – neboť fiskální vliv je marginální oproti pozornosti, které se dostává této dani – se dostala i do tohoto programového prohlášení. Vláda

daň nezavede. (Fiskální příjem odhaduje [Šmíd na 5 mld. Kč](#), [Šinčl & Stroukal na 1,8 mld. Kč](#), [EY v zakázce pro vinaře na 1,45 mld. Kč](#).)

Zemědělstvím jsme se také zabývali v naší studii [Založeno na faktech](#).

Plusy

- snaha o snížení byrokracie (pokud to nebude jen deklarace)
- důraz na inovace a precizní zemědělství
- racionální přístup k pesticidům a hnojivům na základě vědy, ne ideologie
- podpora zpracování komodit (to zvyšuje přidanou hodnotu)
- opatření proti nelegálním množírám – správně, jasné pravidlo trhu
- vyšší tresty za týrání zvířat, zlepšení podmínek pro chov zvířat – říkáme jednoznačně ano

Minusy

- silný protekcionismus, omezení dovozu, hrozba vyšších cen potravin pro spotřebitele
- rozpor: rétorika o snížení závislosti na dotacích vs. zavádění dalších dotací a garancí
- tlak na regulaci marží, riziko cenových zásahů a narušení trhu
- předkupní právo na půdu: omezení trhu, snížení likvidity, zásah do majetkových práv
- méně konkurence → menší tlak na inovace
- přílišná snaha o soběstačnost, která je ekonomicky nákladná a málo efektivní
- nejasné vymezení role státu vs. trhu – stát chce rozhodovat o všem, trh o ničem

Dalo by se říci, že programové prohlášení je v duchu méně trhu, více protekcionismu. Což znamená že spotřebitel zaplatí víc, inovací přibude málo. Budeme pak říkat Babišova drahota?

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialista e-commerce.

13. Životní prostředí

Jaroslav Filinger

Klimatická politika se nesmí „stát nástrojem byrokracie ani omezování svobod“.

Plány nastupující vlády v oblasti životního prostředí se především snaží tvářit jako založené na selském rozumu a méně zatěžující pro běžný život i ekonomiku. Hned na začátku uvádějí, že ke změnám klimatu dochází, ale: „Naši odpovědi je rozumná adaptace.“ Proto dále odmítají opatření, která „oslabují konkurenceschopnost Evropy a zvyšují náklady pro občany, aniž by měla skutečný dopad na globální klima“. *Green Deal* a evropské klimatické cíle vidí jako ekonomicky likvidační, což jsou, a prosazují zásadní revizi. Nelze přesně říci, jak by taková revize vypadala, ale jen těžko si lze představit ještě přísnější *Green Deal*, takže by šlo zřejmě o posun k lepšímu. Spolu s tímto je pozitivní vidět i nesouhlas se zákazem prodeje aut se spalovacími motory od roku 2035.

Vláda se bohužel plně nevzdává klimatických opatření ve prospěch opravdu konkurenčního prostředí, ale stále je zde posun. Program uvádí, že nebudou slepě prosazovat dekarbonizaci či jiná vysoce nákladná opatření, ale že jejich politika bude „pragmatická, opřená o vědecké poznatky a respekt k vlastnickým právům“. Zůstává otázkou, co toto tvrzení bude skutečně znamenat v praxi. Zda skutečně budou prosazovat pouze výhodné iniciativy, nebo se toto stane záštitou pro podporu projektů, ve kterých budou osobně či kvůli svým politickým podporovatelům zainteresováni.

Proti systému zálohování PET lahví se nevymezují, a zavazují se jej zavést pouze v případě, že bude jeho ekologický přínos jasně prokázán a nebude nijak omezeno fungování obcí. Vymezují se ovšem proti zavedení recyklačního poplatku pro reklamní letáky, které uvádí jako důležitý zdroj informací pro seniory. Je vcelku nápadné, že je zde takto zmíněna právě hlavní voličská skupina Andreje Babiše.

Krom toho vláda prohlašuje, že nechce, aby ekologie představovala překážku diverzifikované energetice v České republice, ani to, aby neziskovky byly překážkou při výstavbě vodních děl. Jako v jiných bodech celého programu slibují prověření státních financí vynaložených na neziskové organizace. Vyložene se zde zavazují, že žádné peníze nepůjdou neziskovkám, které „blokuji rozvoj a investice“. Kdo a jak toto posoudí? Nevíme.

Dále vyjadřují podporu zařízením pro zpracování odpadu k výrobě elektrické energie, pro která dokonce chtějí, aby se na ně nerozšiřoval systém emisních povolenek. To nemá ovšem moc společného s volnotržní konkurencí. Vláda se pouze skrze umělé pokřivení trhu snaží přinutit hospodářství, aby šlo tím směrem, který si usmyslí.

V oblasti hospodaření s půdou zmiňuje program především revizi erozní vyhlášky, která by údajně umožnila využít větší množství půdy než doposud. Zmiňuje se také, že k posouzení namísto byrokratických tabulek budou využívány „moderní poznatky biologie, humifikace a hydrologie“. To vše zní jako posun k rozumnějšímu hospodaření s půdou, je zde ovšem opět problém, zda tato vágnost neumožní arbitrární rozhodování podle toho, kdo je vlastníkem půdy či komu to prospěje.

Také v lesním hospodářství vláda slibuje, že nebude prosazovat žádná opatření, která by nepřiměřeně zvýšila náklady. Omezení principu takzvané bezzásahovosti, které je v této sekci také zmíněno, by dle programu mělo umožnit snazší zasahování do přírody v případě rizika pro „funkčnost ekosystému, ekonomickou udržitelnost nebo ochranu života a majetku“. Opět – pokud tyto změny budou platit jasně a rovnoměrně pro všechny, tak je menší omezení ze strany státu krok správným směrem.

Celkově se nastupující vláda k životnímu prostředí vyjadřuje v zásadě sympaticky, především v odmítání nerealistických klimatických cílů a tím způsobeného ekonomického rozvratu Evropy. Bohužel moc volnotržních řešení neposkytuje a většinou se odkazuje na svůj „pragmatický přístup“ bez konkrétních cílů. Záleží už jen na vládě, zda své cíle ujasní po převzetí moci nebo vágnosti využijí pro prosazení opatření, o kterých by se voličům raději přímo nezmiňovali.

Jaroslav Filinger je koordinátor českých Students for Liberty a úspěšný absolvent Ekonomické olympiády. Dlouhodobě se zajímá o ekonomii, historii a jejich vzájemné propojení.

14. Kultura

Jana Galvis

Tato kapitola je napsaná jako esej o tom, jak stát zachrání kulturu tím, že do ní nasype víc peněz, více investic, více dotací a více projektů. Není na tom nic překvapivého – kultura je tradičně oblast, kde politici rozdávají, protože je to symbolicky vděčné téma. V tomto případě ale platí dvojnásob, že sliby jsou mnohem větší než jakákoliv náznaky toho, z čeho to bude zapláceno. Vidíme v tom jasný pattern: státní výdaje rostou, ale institucionální reforma, která by přinesla efektivitu, stabilitu a nezávislost, je minimální.

Velice ambiciózní je snaha masivně zvýšit platy pracovníků v kultuře. Ano, jejich současné ohodnocení je často tragické – ale pokud má být veřejný sektor finančně udržitelný, musí stát říct, co oseká jinde. Tady však nic takového není. Prohlášení pouze říká, že platy porostou, ale není tu ani náznak strukturální změny, tedy něčeho, co by dlouhodobě zlepšilo produktivitu kulturních institucí nebo jejich rozpočtovou disciplínu. Je to typický „výdaj navíc“, bez jakékoliv protihodnoty v procesní reformě.

Ještě problematičtější je seznam stavebních investic. Rekonstrukce Národního divadla, Vltavská filharmonie, Invalidovna, depozitáře Národní galerie a Národní knihovny, Janáčkově kulturní centrum... to je obří balík miliardových staveb. Mezi řádky je vidět, že jde o politickou strategii: „podpoříme vše, všude a všem“, místo aby existovaly jasné priority, pořadí, rozpočtové stropy nebo rámce. Jako ekonomové v tom vidíme velký problém: kulturní sektor není schopný absorbovat takové objemy investic najednou bez rozsáhlých zpoždění a rozpočtových průšvihů. Přidat deset megaprojektů naráz je politická fantazie, ne realistický plán.

„Resort posílí propagaci a koordinaci kulturních aktivit napříč regiony prostřednictvím moderních nástrojů, interaktivních map, programů a přehledných informací pro veřejnost.“ Jsme zvědaví na tu kulturní mapu. Má vůbec vláda ponětí o tom, kolik kulturních akcí se děje? Nebo si pan ministr Klempíř myslí, že každý den je jenom jedna akce?

Část o folkloru, řemeslech a mikrograntech působí jako katalog hezky znějících, ale málo efektivních nápadů. „Podpoříme tradiční řemesla a folklor jako páteř české identity.“ Podpora tradic je fajn – ale mikrogranty jsou notoricky neefektivní. Vytvářejí administrativu, roztržténost a prostor pro klientelismus. Stát se tu stylizuje do role hodného strýčka, který rozdává malé dotace a doufá, že to přinese „rozvoj regionů“. To není strategie, ale sociální politika přelepená jako kulturní.

Velmi problematická je ovšem pasáž o veřejnoprávních médiích. Transparentnější kontrola hospodaření je v pořádku. Ale zrušení koncesionářských poplatků sice asi bude znamenat čisté

snížení daní, avšak je přímým útokem na finanční nezávislost médií. Ať to vláda zabalí do sebehezčí retoriky, fakt je ten, že financování z poplatků je jediným stabilním a politicky bezpečným zdrojem. Pokud se ČT a ČRo přesunou na rozpočtovou kapitolu ministerstva, stávají se z nich instituce náchylnější k tomu, aby pochlebovaly současné vládě. Politická kontrola není otázkou dne, ale otázka času. [ČT a ČRo by samozřejmě správně měly být zprivatizovány](#). Pakliže to je politicky neprůchodné, měl by nad nimi mít dohled Senát, nikoliv Sněmovna (právě kvůli vazbě na vládu).

A pak je tu poslední vrstva: vstupy zdarma do státních muzeí, slevy pro různé skupiny, opatření v oblasti poplatků OSA... To všechno má primárně politickou logiku, nikoliv ekonomickou. Vstupy zdarma obecně zvyšují náklady a snižují motivaci institucí pracovat s publikem. Navíc přinášejí minimální dopad na skutečně sociálně ohrožené, kteří nechodí do muzeí proto, že mají jiné bariéry než vstupné.

Jádro problému kapitoly je tedy jasné: kulturní politika je tu pojatá jako velkorysý výdajový koš, z něhož má každý dostat něco, ale bez jakéhokoliv finančního a institucionálního rámce, který by zabránil tomu, aby se všechno rozpadlo na politicky řízené rozdávání.

Vtipná je postava ministra kultury Oto Klempíře, [estébáckého udavače](#), který označil SPD za „[stranu pekla](#)“. To tak někdy vyjde.

Plusy

- legitimní snaha zvýšit platy v podfinancovaném sektoru
- důraz na památkovou péči, kterou trh sám neutáhne
- zájem o lepší koordinaci a propagaci kulturních aktivit

Minusy

- obří investiční agenda bez finančního limitu
- zrušení poplatků pro veřejnoprávní média = riziko pro jejich nezávislost
- kultura se zplošťuje do dotační politiky bez priorit
- přílišná fragmentace podpory skrze mikrogranty
- mnoho populistických slibů, minimum reforem

Závěr

Ambiciózní, drahé a politicky líbivé. Méně kultura jako svobodný ekosystém, více kultura jako rozpočtový balík. Ekonomicky slabé, politicky atraktivní, dlouhodobě riskantní.

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialista e-commerce.

15. Bydlení a regionální rozvoj

Jana Galvis

Programová část o bydlení a regionálním rozvoji je typický příklad toho, jak stát přebírá roli všemocného architekta trhu – a tím paradoxně vytváří většinu problémů, které se snaží řešit. Český stát má dlouhodobou schopnost udržovat vysoké ceny bydlení tím, že kombinuje extrémně pomalé povolovací procesy, přeregulovaný stavební trh, rigidní normy a nedostatečnou kapacitu stavebních úřadů. A pak nabízí rozsáhlé státní programy, aby hasily požár, který samy způsobily. V tomto dokumentu je velká část textu právě v duchu „napravíme to, co už roky kazíme“, ale bez hlubších systémových změn, bez odstranění bariér, které brání trhu fungovat.

Vláda slibuje nový stavební zákon, rychlejší povolování a digitalizaci. To je bez debat důležitý krok, leč realita je taková, že rychlost povolení nestojí primárně na „modulové digitalizaci“, nýbrž na odvaze osekát razítka, zjednodušit proces a dát větší právo stavět těm, kteří nesou riziko (developerům, investorům, majitelům pozemků). Stavební řízení v Česku je mnoho let jedním z nejpomalejších v Evropě, protože stát nedokázal obětovat své regulační ego. Pokud nový zákon nebude radikální, opět to skončí podobně jako v minulosti: hezké sliby, drahý IT projekt, ale na staveništích se nic nezmění. Ceny zůstanou dál drahé a lidé frustrovaní.

Podstatnou ukázkou centrálního uvažování je i to, že stát chce prohlásit bytové komplexy za strategické stavby státu. Ekonomicky řečeno: když něco nejde postavit rychle v normálním režimu, označ to za „strategické“ a obejdeš vlastní pravidla. To je však symptom, ne řešení. Daleko rozumnější je redukovat regulace pro všechny stavby, ne jen pro ty, které vláda označí za „strategické“. Trh potřebuje rovné podmínky, nikoliv systém dvou kategorií, kde jedni mají výhody a druzí ne. Dlouhodobě takový stav povede jen k dalšímu vychýlení cen.

Dalším výrazným tématem je masivní role státu při financování bydlení mladým rodinám, poskytování zvýhodněných půjček, bonusů za dítě a dotovaných úroků. To je klasická politika aktivní pomoci, která z ekonomického hlediska obvykle vede k opačnému efektu: když pumpujete peníze do poptávky po bydlení, ale současně neodstraníte bariéry výstavby, ceny dále rostou. Dlouhodobě to dopadá spíše jako podpora developerů než rodin, které mají nižší kupní sílu. V textu chybí to nejzákladnější: uznání faktu, že *pokud se nestaví dost, žádná dotační politika ceny nevyřeší*.

Do toho se přidává snaha státu vrátit se do světa družstevního bydlení pomocí garancí, pobídek a daňových úlev. Reálně hrozí, že vznikne další administrativně náročný systém, který přitáhne hlavně ty, kdo umějí optimalizovat dotační pravidla – ne ty, kteří dokážou efektivně stavět.

Zajímavé jsou plánované public-private-partnership (PPP) projekty, tedy kombinace státu, bank a developerů. Ty mohou fungovat, ale pouze tehdy, když stát umí být profesionálním partnerem, který nezmění pravidla v půlce projektu. Česká zkušenost je v tomto smíšená. PPP může být dobrý nástroj, ale v prostředí s nízkou predikovatelností veřejné správy je to vždy rizikové.

Pozitivně působí záměr omezit zbytečné normy, energetické požadavky a ekologické regulace, které výrazně zdražují stavby. To je naopak krok, který má perfektní smysl. Stavebnictví v Evropě už dlouho bojuje s překomplikovanými požadavky, často bez adekvátního užitku. Pokud to vláda myslí vážně, může to reálně zlevnit výstavbu.

Část týkající se regionálního rozvoje je ale opět velmi typicky byrokratická. Mluví se o strategiích 2028+, koncepcích, programech, podpoře ohrožených území a uhelných regionů. Tahle terminologie ukazuje, že stát stále vidí regionální rozvoj jako proces řízený radami, dotačními tituly a papírovými strategiemi. Ve skutečnosti je regionální růst tažen především podnikáním, snadností investic, nízkými bariérami vstupu a rozvojem infrastruktury – tedy věcmi, které se nedají naplánovat v excelové tabulce ministerstva. Regionům k rozvoji nejlépe pomůže dopravní infrastruktura, tedy vysokorychlostní tratě a dostavěné dálnice. To je to, co by měl stát řešit. V okamžiku, kdy se občan Ústí nad Labem bude moci rozhodnout, zdali bude do práce dojíždět 30 minut vlakem do Prahy anebo 25 minut do Drážďan, vzrostou násobně jeho ekonomické možnosti a s tím bude vzkvétat celý region.

Podpora turismu je samozřejmě užitečná, ale neměla by být příliš řízená shora. Ekonomicky přínosné je zaměření na návštěvníky s vyšším potenciálem útrat. To je konzistentní s tržním pohledem: méně kvantity, více kvality. Stát však musí dát pozor, aby neudělal z propagace další marketingovou mašinu, která stojí hodně peněz, ale má malý efekt. Co může stát udělat hned a nebude ho to stát prakticky nic je změnit svoji rétoriku. Turisté se necítí dobře v zemi, kde [na největším náměstí v zemi visí rasistické plakáty](#) a kde se poslanec (ministr?) Turek hajluje a fotí se s hákovými kříži a jeho spolustraníci tomu tleskají či to [zlehčují na „telecí období“](#). Xenofobie a rasismus živené shora živí davy a podporují náladu ve společnosti, která dokáže spolehlivě odradit mnoho zahraničních turistů.

O tom, jak zlepšit výstavbu a snížit ceny bydlení, jsme vydali knihu [Města bez plánu: Jak volný trh tvaruje město](#).

Plusy

- snaha o redukci norem a ekologických požadavků, které zdražují výstavbu
- pokus zrychlit povolování a digitalizovat stavební řízení
- ochota zapojit PPP projekty a soukromý sektor
- podpora kolejí a zaměstnaneckého bydlení přes soukromé investice

- pragmatický přístup k cestovnímu ruchu (důraz na turisty s vyšší útratou)

Minusy

- nadměrná víra v roli státu, dotací, garancí a programů
- nafukování poptávky po bydlení (dotace, bonusy, zvýhodněné úroky), místo řešení nabídky
- strategické řízení regionů místo deregulace a otevření trhu
- stále chybí odvaha zásadně osekát povolovací procesy, ne je jen „digitalizovat“
- riziko, že většina opatření se ztratí v byrokratické praxi a nezrychlí výstavbu v reálu

Závěrem

Hodně plánů, málo skutečné liberalizace. Pokud se nezačne víc stavět a méně regulovat, ceny bydlení ani regiony to nezachrání.

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialista e-commerce.

16. Sport, prevence a zdraví

Martin Pánek

Nejdelší kapitolou programového prohlášení již ne nastupující, ale nastoupené vlády je [zdravotnictví](#). Druhou nejdelší je sport. Kapitola je dlouhá, plná slibů a závazků, jak bude financován a podporován volnočasový sport, ale celkem skoupá na to, jak bude tato podpora konkrétně vypadat a – [plytkými](#) slovy – kde na to vezmeme.

Začneme pozitivem, kapitola nezmiňuje národní stadion ani na fotbal, [ani pro Sáblíkovou](#). Od těchto megalomanských, drahých a neefektivních projektů tedy máme snad aspoň na chvíli klid. Taktéž pozitivní je, že chybí jakákoliv zmínka o zavedení [daně ze sladkých nápojů](#) nebo nezdravých jídel a vláda říká pouze, že podpoří zdravé stravování ve školách a nemocnicích a že podpoří „jasné a férové značení“.

Pozitivní také je, že vláda chce přehodnotit „systém hodnocení tělesné výchovy tak, aby se stal motivačním i pro děti, které pravidelně nesportují“. Máloco demotivuje děti od sportování více než uječená tělocvikářka, která rozdává trojky a čtyřky za kotouly a šplhání.

Prohlášení však říká také, želepší „podmínky a prestiž pedagogů tělesné výchovy“. Upřímně si neumím představit, jak by se to mohlo stát. Pokud mohu soudit dle svojí anekdotické zkušenosti, tak učitele tělocviku s nějakou prestiží a přirozenou autoritou jsme měli jednoho, a ten se stal ředitelem školy. Naopak jiný učitel byl zcela nepokrytý rasista. To vám nezajistí prestiž ani v malém okresním městě.

Program dále říká: „Zlepšíme dostupnost veřejných sportovišť a vytvoříme síť nízkoprahových hřišť, která umožní pravidelný pohyb všem – i těm, kteří nejsou organizováni ve sportovních klubech nebo mají omezené finanční možnosti.“ Co si pod tím máme představit? Volně přístupných hřišť na fotbal nebo volejbal jsou po republice snad tisíce. S tenisem nebo hokejem je to asi horší, ale těžko si představit, kdo by takovou síť sportovišť financoval a udržoval.

Tedy samozřejmě, pokud smyslem není přihrávat malou domů poslancům a sportovním bafuňářům, jako jsou dotace na tak oblíbené a v české společnosti zakořeněné sporty, jako je [baseball](#), [americký fotbal](#) nebo [lacrosse](#). To se ostatně říká hned o pár vět dál: „Zavedeme dotační program pro rozvoj školních sportovních klubů, které budou pořádat mimoškolní aktivity, soutěže a tréninky pro všechny věkové skupiny.“ Takže obavy o efektivní využití těchto zdrojů jsou na místě.

„Podpoříme pravidelný pohyb již od mateřských škol, a to skrze kvalifikované trenéry a projekty ‚Trenéri do školek‘ a ‚Trenéri do škol‘.“ Není mi jasné, co bude dělat trenér ve školce a trenéri ve školách jsou snad právě tělocvikáři.

„Zvláštním příspěvkem finančně podpoříme bývalé úspěšné olympioniky pobírající starobní nebo invalidní důchod a zároveň podpoříme jejich zapojení do vzdělávacích a sportovních aktivit ve školách.“ Nekoncepční a drahé. Proč by se měli poplatníci skládat na vyšší důchod zrovna olympionikům? Je jasné, že ne každý olympionik má za svého sportovního života [plat jako Jarda Jágr](#), ale to je pravda také pro nesportovce.

Věty „[n]avýšíme výdaje na sport a pohybové aktivity“ nebo „[v]ýrazně navýšíme investice do obnovy a výstavby sportovních zařízení“ opět slibují vyšší výdaje rozpočtu, což jde proti záměrům vysloveným v [kapitole o rozpočtu a veřejných financích](#).

Program sice říká, že vláda nastaví „transparentní systém financování sportovní infrastruktury“ a že „peníze půjdou tam, kde jsou skutečné potřeby občanů a sportovních svazů“, ale těžko se dá uvěřit tomu, že vláda skutečně něco ztransparentní nad rámec věcí zveřejňovaných již dnes v Registru smluv.

K Národní sportovní agentuře, zřízené za minulé Babišovy vlády pro Milana Hniličku, se v programu dočítáme: „Přijmeme Národní strategii koncepce sportu a pohybových aktivit pro období 2026–2030, která stanoví pevný rámec pro rozvoj a podporu sportu a pohybu v České republice. Provedeme revizi činnosti Národní sportovní agentury s cílem definovat další směřování této instituce s důrazem na zajištění spravedlivého, koncepčního a zejména maximálně transparentního financování sportu.“ To vypadá, že vláda nemá strategii ani pevný rámec a vůbec netuší, co v tomto resortu dělat.

„Vytvoříme jednotnou informační evidenci sportovišť, sportovních klubů, sportovců, trenérů a rozhodčích.“ Obdobně ambiciózní cíl jako s interaktivní kulturní mapou, o které se mluvilo [v předchozí kapitole](#). K čemu by to mělo být dobré? Má vůbec autor představu o neuvěřitelném množství sportovišť, o sportovcích nemluvě?

Pavel Bém by měl [být protidrogovým koordinátorem](#), což by bylo možná největším pozitivem této nové vlády. V programovém prohlášení jeho směr reflektuje věta: „Naším cílem je také omezit vznik závislostí ještě před jejich rozvojem – tedy dříve, než přerostou do zdravotního či sociálního problému.“ Doufejme tedy, že protidrogová politika bude více bémovská a méně frydrychovská.

Posledním pozitivem je, že se pro Borise Štátného [nebude zřizovat nové ministerstvo](#). A že programové prohlášení neříká nic o implementaci jeho nápadů typu [měření alkoholu a rychlosti na sjezdovkách](#).

Martin Pánek je ředitelem Institutu liberálních studií.

17. Věda, výzkum a inovace

Jana Galvis

Celá kapitola na první pohled působí jako poměrně ambiciózní plán. Nicméně je tam vidět typický problém: stát se stylizuje do role hlavního hybatele inovací, což historicky nefunguje. Inovační ekonomiky – ať je to Švýcarsko, Estonsko, Dánsko, USA nebo Izrael – nejsou lídry díky tomu, že vláda napsala „strategii“, ale díky tomu, že vytvořily svobodné prostředí pro talent, byznys a riziko.

Prohlášení mluví o tom, že po letech stagnace chce stát vrátit vědu a výzkum do centra hospodářského růstu. To je hezké, ale samotné zvyšování veřejných výdajů je spíš kosmetický krok, pokud se nezmění struktura celé ekonomiky. Česká republika má dlouhodobě vysoké výdaje na vědu v poměru k výsledkům – a problém není v tom, že by se utrácelo málo, ale že se utrácí způsobem, který nevytváří tlak na výkon, konkurenci a skutečnou špičku. Mnoho institucí funguje v komfortním režimu, kde základní peníze dostanou tak jako tak, bez ohledu na výsledek.

Vládní prohlášení opakovaně zdůrazňuje, že chce klást důraz na kvalitu, nikoliv kvantitu. To je správný princip, ovšem chybí mu obsah. Kvalitu nelze vytvořit tím, že změníme způsob hodnocení nebo přejmenujeme metodiku. Kvalitu vytváří konkurence a tlak zvenčí – tedy to, co v Česku systematicky chybí.

Velká část dokumentu popisuje mezinárodní spolupráci, podporu talentů a snahu přilákat vědce ze zahraničí. Zní to dobře, ale chybí velmi důležité reformy: rychlejší vízové procesy, daňová motivace pro špičkové experty, jednoduché a předvídatelné prostředí pro zakládání spin-off firem, posílení právního prostředí pro venture kapitál, nebo zkrácení povolovacích procesů u technologických projektů. Bez toho to zůstane jen u deklarace, že „budeme lákat talenty“, ale realita bude pořád stejná: zahraniční vědci, podnikatelé a studenti budou dál upřednostňovat Německo, Nizozemsko nebo Estonsko, protože tam proces trvá týdny, a ne měsíce až roky.

À propos, nalákat mezinárodní talenty do země, kde je složitý vízový proces, vládní představitelé jsou otevřeně xenofobní a vylepují [rasistické plakáty](#), a hlásají omezení imigrace, nebude úplně jednoduché. Opravdová špička vědy je velmi citlivá na jakékoliv projevy rasismu a bude se chtít spíše stěhovat do země, kde se jí bude dobře žít a nebude se muset střetávat s xenofobií. Politici jsou i v tomto samzřejmě obrazem širší populace, ale měli bychom po elitách chtít víc, než aby opakovaly, co se říká ve čtvrté cenové. *Noblesse oblige*.

Jeden z mála prvků, které dávají ekonomický smysl, jsou změny v daňových odpočtech na výzkum a vývoj. Pokud by skutečně došlo k jejich zpřehlednění, stabilizaci a k odstranění

nejistoty, kterou dnes podnikatelé cítí při každé kontrole finančního úřadu, může to skutečně povzbudit investice firem do inovací. Mnoho českých firem by do výzkumu investovalo výrazně víc, kdyby nemusely počítat s tím, že jim za pět let finančák odpočet zpětně zpochybní. Tady má vláda možnost udělat opravdu důležitý krok: ne rozdávat peníze, ale nezvyšovat riziko podnikání.

Prohlášení však jinak působí, jako by inovace vznikaly především na ministerstvech, radách, komisích a univerzitních grémiích. Reálná ekonomická zkušenost ukazuje opak: to nejdůležitější se děje v garážích, startupech, malých firmách, spin-offech a mezi lidmi, kteří mají motivaci vytvořit něco lepšího a vydělat na tom. Pokud stát tuto energii neosvobodí, ale jen ji obalí další metodikou, tak se výsledky nezlepší, i kdyby rozpočet vzrostl o miliardy.

Velmi mě zaujalo i to, že vláda navrhuje přesunout vedení oblasti vědy zpět pod premiéra a zrušit ministra pro vědu. Tohle je pouze typická organizační kosmetika. Nepodstatné přesouvání křesel. Inovace nepotřebují ani silnější radu, ani slabší ministerstvo. Potřebují méně centralismu jako takového. To, co brzdí českou vědu i technologické podnikání, jsou zdlouhavé procesy, nepružnost systému, nedostatek konkurence, špatná ochrana duševního vlastnictví a malá prestiž podnikání a rizika. Tohle prohlášení se tomu ani nepřibližuje.

Celkově je prohlášení vládní politiky o vědě a výzkumu v mnoha pasážích dobře napsané, stylisticky moderní, ale stále má příliš mnoho víry ve stát, příliš málo skutečně tržních reforem. Nádech reálné podpory podnikání a inovací tam je pouze v části o daňových odpočtech. Zbytek je klasický byrokratický jazyk, který popisuje změny na papíře, nikoli ve skutečném ekonomickém prostředí.

A to je přesně ten důvod, proč se Česko několik dekad motá kolem průměrné produktivity a nedaří se mu dostat mezi inovační lídry: ne kvůli nedostatku strategií, ale kvůli nedostatku svobodného a konkurenčního prostředí, ve kterém inovace skutečně vznikají.

Plusy

- atraktivnější daňové odpočty pro firmy, snaha o mezinárodní spolupráci,
- důraz na kvalitu místo kvantity,
- otevřenost talentům.

Minusy

- přílišná orientace na stát jako hlavního hybatele inovací,
- klišé o strategických dokumentech místo tržních reforem,
- žádná zmínka o snížení regulace nebo hlubších ekonomických reformách,
- tradiční víra, že „více peněz = více inovací“ (historicky neplatí),
- extrémně vágní a nevyhodnotitelné formulace.

Verdikt

Pěkný marketing, ale chybí systémovost. Silně byrokratický duch. Doporučujeme jít úplně jinou cestou: otevřenost, konkurence, stabilní daně, méně státu, více trhu.

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialista e-commerce.

18. Digitalizace

Filip Blaha

I když kapitola programového prohlášení vlády v oblasti digitalizace obsahuje spoustu bodů, které pro podnikatelský sektor i občany mohou znamenat zlepšení současného statusu quo, chybí jí zejména konkrétnější a ambicioznější řešení. Větší komentář by si jistě zasloužila i oblast AI, pro kterou, tak trochu skrytě před zraky všech odstartovala již spoustu projektů minulá vláda. Není tak zcela jasné, zda se nadcházející koalice bude snažit zachovat kontinuitu a navázat na započaté projekty na podporu AI průmyslu, nebo se bude snažit o vlastní koncepci.

V oblasti digitalizace můžeme velmi zjednodušeně identifikovat tři hlavní stakeholdery – veřejnou správu, občany a firmy. Programové prohlášení vcelku jasně vymezuje role každého subjektu a ustanovuje také příležitosti a omezení, které mají nastavit jasné institucionální podmínky. S pomocí digitalizace má být snížena byrokracie, je kladen apel na její rušení, ne pouze nahrazování v digitální formě. Prohlášení také zdůrazňuje že digitalizace má úředníkům zefektivnit práci a dále tak zefektivnit veřejnou správu. S touto oblastí je úzce propojeno téma *data governance* a kyberbezpečnosti. Digitalizace sebou totiž nese i stinnou stránku úniku dat. Důležité je v tomto ohledu role NÚKIBu, kterou nadcházející vláda uznává a dává pod něj kontrolu a preventivní ověřování všech veřejných digitálních systémů. Tato část by si možná zasloužila rozvést více a stanovit i jasné pravomoce a sféry pro ostatní veřejné úřady a regulátory.

Pozitivní je snaha o rozpohybování a otevření dat, v bezpečné a chráněné podobě, jedná se jistě o pozitivní zprávu pro firmy, zejména v oblasti AI. Právě nedostupnost dat a jejich využívání třeba v oblasti zdravotnictví brzdí dost možných nápadů a iniciativ. I pro samotné občany pak lepší sdílení dat mezi úřady bude znamenat úsporu času a energie, pokud se zachová a zajistí jejich bezpečnost a anonymizace.

Co však v prohlášení chybí, je větší cílevědomost a konkrétní řešení v oblasti AI. Chybí zmínky [o plánované Gigafactory](#), datového centra na trénink LLM modelů financované z EU, o které požádala již předchozí vláda. Nezmiňuje se o zahrnutí AI firem a startupů do tvorby legislativy a regulací. Chybí pak také konkrétnější plán provázaný se vzděláním, který by měl podpořit tvorbu kvalifikované pracovní síly a nápadů, které by do ČR přilákaly kapitál na rozvoj tohoto průmyslu. Taktéž chybí zmínka, jak přilákat kvalifikovanou pracovní sílu – tedy lidský kapitál.

Celkově se tedy prohlášení upíná správným směrem a nastavuje priority v oblastech, které je potřeba v rámci digitalizace brát v potaz. Vytknout se mu ovšem musí nedostatek ambicí a spousta obecných frází. Vzhledem ke zpožděnému přístupu a obecně strukturálním reformám v ČR oproti zbytku vyspělých zemí však není tato skutečnost překvapením, spíše

symptomem dlouhodobějšího problému. Zatímco tak budou na západě trénovat a kalibrovat LLM nebo dokonce jiné modely, bude ČR pouze zpřístupňovat data.

Filip Blaha vystudoval ekonomii na Masarykově univerzitě a zaměřuje se na interakce měnové a fiskální politiky a na to, jak můžeme lépe porozumět ekonomice pomocí inovativních makroekonomických modelů.

Hlavní rozpory programového prohlášení

Jana Galvis

Rozpočet: vyrovnané finance vs. daňové škrtky a výdajová expanze

Co slibují:

- Udržet deficit blízko vyrovnané bilance a bezpečně pod 3 % HDP, v delším horizontu až vyrovnaný nebo přebytkový rozpočet.
- Nezvyšovat žádné daně, naopak:
 - snížit daň z příjmů právnických osob na 19 %,
 - zastavit zvyšování odvodů OSVČ,
 - zavést 0 % DPH na léky,
 - vrátit školkovné, slevy na manželku/manžela, slevu pro studenty, novou velkou slevu na čtvrté a další dítě.
- Zároveň masivně navýšit výdaje:
 - učitelé průměrně 75 tis. Kč, nástupní plat 50 tis.
 - nástupní plat 50 tis. pro policisty, hasiče, vojáky, celníky, vězeňskou službu, plus příspěvky na bydlení, benefity atd.
 - víc peněz na obranu, zdravotnictví, kulturu, bydlení, sociální dávky, vědu, zemědělství, dopravní infrastrukturu... (viz jednotlivé kapitoly)

V čem je rozpor:

Z hlediska veřejných financí tohle prostě nevychází:

- Na příjmové straně:
 - nižší daně z příjmů firem + daňové úlevy + 0 % DPH na léky = nižší inkaso,
- na výdajové straně:
 - výrazné zvýšení platů velkých skupin státních zaměstnanců,
 - vyšší důchody (obnovení „spravedlivější“ valorizace), vyšší rodičovský příspěvek, další sociální výdaje, investice do infrastruktury, armády, kultury atd.

Deklarovaná kompenzace je masivní růst a úspory na provozu státu – ale konkrétní škrtky v provozu jsou minimálně popsány, zato nové výdaje jsou extrémně detailní. To je typický interní rozpor: zároveň chceš být fiskální jestřáb i Santa Claus.

Tržní ekonomika vs. tvrdý protekcionismus a regulace cen

Pro-tržní rétorika:

- Stát má „podporovat ekonomický růst, ne ho brzdit“, sází na privátní sektor, chce méně byrokracie, předvídatelné prostředí, motivaci k investicím apod.

Proti tomu stojí:

- Omezení marží řetězců a jejich zveřejňování, plus potravinový ombudsman – fakticky tlak na řízení obchodních marží ze strany státu.
- Tvrdá protekce domácího zemědělství:
 - nekompromisní obrana trhu před levnými dovozy, omezení dovozu nekvalitních potravin, přísnější režim pro zahraniční kupce půdy, předkupní právo pro aktivní zemědělce.

Rozpor:

- na jedné straně mluví o volném trhu a konkurenci,
- na druhé straně staví vysoce protekcionistický režim (omezení dovozů, zásahy do marží, silná regulace půdy).

To není tržní kapitalismus, to je směs korporativismu a potravinového nacionalismu. Trh je akceptovaný, dokud se chová podle politických preferencí.

Méně státu a byrokracie vs. nová kontrolní a IT mašinérie

Deklarace:

- Snaha snížit administrativní zátěž, zjednodušit daňový systém, stát má šetřit na sobě, méně byrokracie, méně předpisů.

Realita v dokumentu:

- EET 2.0 – nový povinný systém elektronické evidence tržeb (byť modernější), plus nová pravidla, software, IT infrastruktura, kontrolní mechanismy.
- Digitální daňová kobra – speciální útvar s využitím analytiky a AI pro odhalování fiktivních obchodů a optimalizací.
- Potravinový ombudsman, povinná transparentnost marží – nový dohledový prvek nad částí trhu.

- Rozšíření kompetencí Celní správy a dalších složek, nové povinnosti pro podnikatele v oblasti daní, migrace, bezpečnosti, IT zabezpečení atd.

Rozpor:

Na papíře méně státu a regulací, v praxi víc sledování, víc povinností, víc regulátorů. To je v přímém konfliktu s deklarovanou vizí malého, úsporného státu, který podnikatele neotravuje.

Snížit závislost zemědělství na dotacích vs. další dotace a regulace

Deklarace v kapitole zemědělství:

- Cíl: snížit závislost sektoru na dotacích, zvýšit produktivitu a přidanou hodnotu.

Konkrétní kroky:

- revize a přesměrování dotací na aktivní producenty,
- zvýhodnění závlah, precizního zemědělství, ekologických opatření, obnovy lesů, dřevozpracování, závlahových systémů, zemědělství pro občany a venkov, podpora myslivosti, rybářství, včelařství atd.

Rozpor:

Fakticky to není snižování dotací, ale jejich překreslení a rozšíření na další oblasti. Jde o klasický trik: mluví o nižší závislosti na dotacích, avšak reálně kreslí komplikovanější dotační mapu, jen s jinými preferovanými klienty.

Ekologie a klima: uznání problému vs. odmítání hlavních nástrojů

Kapitola životní prostředí:

- Výslovně říká, že klimatická změna probíhá a že je nutná adaptace, ochrana vody, půdy, krajiny.

Současně jiné části:

- Odmítnutí ETS₂, emisních povolenek pro domácnosti, zákazu spalovacích motorů 2035 a uhlíkových daní na paliva.

- V dopravě odmítají ideologické zásahy a odmítají protežovat jakýkoli dopravní mód – tedy žádné zvýhodnění MHD, železnice či cyklo na úkor silnic a aut.
- Ve stavebnictví chtějí omezit energetické normy a ekologické požadavky, které bez efektu zdražují výstavbu.

Rozpor:

- Program chce benefity (čistší ovzduší, adaptace, ochrana vody, krajiny), ale odmítá většinu cenových a regulačních nástrojů, které k tomu v EU realitě vedou.
- Zároveň odmítá i tržní karbonový signál (ETS) a jakékoli zvýhodnění nízkoemisní dopravy.

To není nutně logický rozpor, pokud by tam bylo realisticky rozpracované, jak to zaplatíme jinak. Ale to tam prakticky není. Výsledkem je ekologický *wishful thinking*: chceme efekty, ale ne nástroje.

Doprava: neprotežujeme žádný mód vs. reálné zvýhodnění aut

Kapitola doprava:

- Proklamace: „Nebudeme protežovat žádný dopravní mód, včetně cyklistické dopravy, na úkor jiných“ a budeme investovat podle „skutečných potřeb občanů“.

Současně:

- Explicitně pro-automobilová politika: odmítnutí zákazu spalovacích motorů, odmítnutí uhlíkových daní, zmrazení ceny dálničních známek a souvisejících poplatků pro osobní dopravu, důraz na dostavbu dálnic, omezení kamionů na nežádoucích trasách, ale žádné silnější závazky na podporu MHD nebo železnice v osobní dopravě.

Rozpor:

- Tvrdí, že není žádná ideologie a žádné zvýhodňování jednoho módu, ale celé nastavení kapitoly reálně zvýhodňuje individuální automobilovou dopravu: nízké náklady pro uživatele, odmítnutí nástrojů, které by internalizovaly externalitu (emise, hluk, zácpy).
- Naopak MHD, cyklo, pěší doprava jsou víceméně bokem.

Toto je asymetrie v regulaci a cenách, tedy reálné zkreslení trhu – přitom program se tváří, že nic takového nedělá.

EU a zahraniční politika: pevný spojenec vs. odmítání klíčových dohod

V zahraniční politice:

- Deklarují, že ČR je svrchovaný člen EU a pevný spojenec v NATO.

Současně v různých kapitolách:

- odmítají migrační pakt EU,
- odmítají ETS₂ a části Green Dealu,
- odmítají jakékoli kroky k euru, chtějí zakotvit korunu do ústavy.

Rozpor:

Není to úplně tvrdý logický spor (můžeš být v EU/NATO a být problémový partner), ale je tam tenze:

- rétoricky pevný spojenec,
- prakticky veto bloku vůči většině společných politik, které definují dnešní EU (klíma, migrace, měnová integrace).

Z hlediska důvěryhodnosti je tohle spíš schizofrenie: chceme benefity členství, ale většinu závazků buď odmítáme, nebo relativizujeme.

Práva a svobody vs. expanze represivních nástrojů

Deklarace:

- Vnitro má být garant svobod, ne hrozba, zamezí se represím za názory, nikdo se nemá bát projevit svůj postoj.

Zároveň:

- politika nulové tolerance vůči nelegální migraci, odmítnutí migračního paktu,
- zpřísnění pravidel pobytu cizinců, posílení pravomocí policie a cizinecké správy,
- tvrdší postihy pro určité skupiny (recidivisté, chroničtí narušitelé pořádku, neziskovky s politickou činností financovanou ze zahraničí musí být speciálně označeny).

Rozpor:

Samotná přísnější migrační/bezpečnostní politika není automaticky špatně. Ale:

- kombinace cílu nikdo nesmí mít strach za své názory + výrazné rozšíření sledovacích a represivních nástrojů státu (bez jasných pojištěk v textu) je minimálně napjatá,
- zároveň program velmi účinně rámuje „politické neziskovky“ – a tím otevírá prostor k tomu, aby státní moc selektivně šikanovala některé formy občanské aktivity.

Je zde potenciální konflikt mezi deklarovanou ochranou svobody projevu a reálnými nástroji, které stát dostává do ruky.

Veřejnoprávní média: nezávislá, ale plně závislá na rozpočtu

V kapitole kultura:

- Slíbí zachovat nezávislost ČT a ČRo, posílit kontrolu NKÚ – to je OK.
- Zároveň zruší koncesionářské poplatky, financování půjde přímo ze státního rozpočtu.

Rozpor:

Poplatky jsou dnes de facto pojistka proti přímému politickému vlivu – média nejsou závislá na každoroční vůli vlády a sněmovny.

- Přejít na čistě rozpočtové financování zvyšuje politickou závislost médií, i když to není napsané.
- Tvrdí, že tím posílí nezávislost, ale instrument jde přesně opačným směrem.

Digitalizace: chceme online stát, ale nerozšiřujeme povinnou online komunikaci

V kapitole digitalizace a financí:

- slibují online finanční úřad, digitální EET 2.0, jednotné inkasní místo, chytrou analytiku, digitalizaci státní správy atd.
- zároveň deklarují, že nebudou rozšiřovat povinnou on-line komunikaci mezi státem a občanem.

Rozpor:

- Buď bude digitalizace skutečně masová – a pak nutně rozšíří povinný online kontakt (pro daně, dávky, registrace, EET...),
- nebo bude spíš dobrovolná nadstavba a realita papíru zůstane – pak ale nenaplní slib efektivity a úspor.

Tohle je typické politický postoj, chceme digitalizaci, ale nechceme s tím spojené frikce, což je vnitřně nekonzistentní.

Shrnutí

Hlavní linie rozporů:

1. **Fiskální schizofrenie** – masivní daňové úlevy + masivní nové výdaje + slib vyrovnaných rozpočtů bez jasných škrtnů.
2. **Trh vs. protekcionismus** – pro-tržní rétorika, ale velmi silný protekcionismus v zemědělství, potravinách a částečně energetice.
3. **Ekologie vs. anti-klima nástroje** – uznání klimatické změny, ale odmítnutí hlavních nástrojů, které k ní EU používá.
4. **Svobody vs. represivní aparát** – silná proklamace svobod, současně posílená moc státu v migraci, bezpečnosti, daních, médiích.
5. **Neideologičnost vs. ideologický program** – všude bez ideologie, ale obsahem je tvrdě politický, národovecko-protekcionistický program.

Některé dílčí nápady jsou racionální (nižší zdanění práce a podnikání, digitalizace daní, tlak na efektivitu výdajů). Celkově je ale program vnitřně nesourodý: chce benefity tržní ekonomiky a otevřeného světa, ale používá nástroje protekcionistického, těžce regulovaného státu, a finančně si to nepočítá.

Jana Galvis je analytička Institutu liberálních studií a specialista e-commerce.